

OBČINSKI PROGRAM VARSTVA OKOLJA ZA MESTNO OBČINO VELENJE 2026-2030

Akcijski program varstva okolja

Fakulteta za varstvo okolja

November, 2025; dopolnjeno januar 2026

Fakulteta za varstvo okolja

Trg mladosti 7 | 3320 Velenje

t: 03 898 64 10 | e: info@fvo.si

www.fvo.si

Projekt:	Občinski program varstva okolja za Mestno občino Velenje Akcijski program varstva okolja
Naročnik:	Mestna občina Velenje Titov trg 1, 3320 Velenje
Številka pogodbe:	POG – 0503/2025
Vsebinska spremljevalka, predstavnica naročnika	Ana Kočar, mag. poslovnih ved
Izvajalec:	Fakulteta za varstvo okolja Trg mladosti 7, 3320 Velenje
Odgovorni vodja projekta:	viš. pred. Klemen Kotnik, univ. dipl. geog.
Avtor poročila:	viš pred. Klemen Kotnik, univ. dipl. geog.
Direktor Fakultete za varstvo okolja	doc. dr. Gašper Gantar, univ. dipl. inž. str.
Kraj in datum:	Velenje, 25. 11. 2025, dopolnjeno januar 2026
Fotografija na naslovnici:	Arhiv: MOV, foto: Kavčnik Aleksander

Kazalo

I. Uvod	...5
II Izhodišča	...6
II.1 Zakonske podlage	...6
II.2 Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja kot okvir za okoljsko politiko v Sloveniji	...9
II.3 OPVO za Mestno občino Velenje	...10
II.4 Koncept mrežnega povezovanja okoljskih dejavnikov	...10
III. Geografske značilnosti MOV	...11
III.1 Naravnogeografske značilnosti	...11
III.1.1 Geološke in reliefne značilnosti	...11
III.1.2 Prst in rastje	...12
III.1.3 Podnebne značilnosti	...12
III.1.4 Hidrološke značilnosti	...12
III.1.5 Krajinske značilnosti in raba prostora	...13
III.2 Družbenogeografske značilnosti	...13
IV. Viri okoljskih obremenitev – gonilne sile	...15
IV.1 Promet	...15
IV.1.1 Ključne ugotovitve	...15
IV.2 Elektroenergetika, industrija	...16
IV.2.1 Ključne ugotovitve	...16
IV.3 Kmetijstvo	...17
IV.3.1 Ključne ugotovitve	...17
IV.4 Poselitev	...18
IV.4.1 Ključne ugotovitve	...18
V. Stanje okolja	...19
V.1 Kakovost zraka	...19
V.1.1 Žveplov dioksid (SO ₂)	...19
V.1.2 Dušikovi oksidi (NO _x)	...20
V.1.3 Ozon (O ₃)	...20
V.1.4 Prašni delci (PM ₁₀ in PM _{2,5} , PM ₁)	...20
V.1.5 Ključne ugotovitve	...20
V.2 Kakovost voda	...21
V.2.1 Površinske vode	...21
V.2.2 Podzemne vode in vodni viri	...22
V.2.3 Odpadne vode	...22
V.2.4 Ključne ugotovitve	...23
V.3 Kakovost tal	...23
V.3.1 Degradacija tal	...23
V.3.2 Onesnaženost tal	...24
V.3.3 Ključne ugotovitve	...24
V.4 Ravnanje z odpadki	...25
V.4.1 Ključne ugotovitve	...25
V.5 Obremenjenost s hrupom	...26
V.5.1 Ključne ugotovitve	...26

VI. Program varstva okolja 2026–2030	...27
VI.1 Postopek priprave OPVO	...27
VI.2 Delavnici za strokovno in zainteresirano javnost	...27
VI.3 Vizija okoljskega razvoja	...28
VI.4 Akcijski program	...30
VII. Sklep	...39

I. Uvod

Občinski program varstva okolja (v nadaljevanju: OPVO) za Mestno občino Velenje (v nadaljevanju: MOV) je nadaljevanje v 90-ih letih prejšnjega stoletja začetih okoljskih programov v Šaleški dolini. Nekdanja »velika« občina Velenje (sedanja MOV ter občini Šoštanj in Šmartno ob Paki) je v drugi polovici 80-ih in v začetku 90-ih let prejšnjega stoletja veljala za eno okoljsko najbolj obremenjenih in degradiranih območij v Sloveniji. Kot odziv na vse bolj perečo okoljsko problematiko se je leta 1986 začela priprava, leta 1988 pa je bil sprejet prvi občinski »Odlok o varstvu zraka na območju Občine Velenje« (Uradni vestnik občine Velenje, št. 15/88, 3/91), na podlagi katerega so bili v primerih izmerjenih prekomernih koncentracij onesnaževal v zraku določeni ukrepi: (i) obveščanje in opozarjanje ogroženega prebivalstva, (ii) zniževanje proizvodnje v TEŠ in pri ostalih tedanjih onesnaževalcih v dolini in (iii) uvedba prepovedi prometa po mestnih središčih Velenja in Šoštanja. Leta 1991 je bil izdelan kataster (strokovne podlage onesnaženosti zraka), ki je predstavljal eno temeljnih podlag za sprejetje Sanacijskega programa na področju zraka (Uradni vestnik Občine Velenje, št. 6/93). Slednji je bil sestavljen iz ocene stanja in analize vzrokov za prekomerno onesnaževanje in onesnaženost zraka, opredelitve ciljev in programa kratkoročnih in dolgoročnih ukrepov za izboljšanje kakovosti zraka ter ocene finančnih sredstev in načina njihovega zagotavljanja.

Vzporedno je potekala priprava sanacijskega programa za vode. Tako je bil leta 1992 izdelan Kataster voda, naslednje leto so bile pripravljene Strokovne osnove za sanacijski program in leta 1994 sprejet Sanacijski program vode občine Velenje (Uradni vestnik občine Velenje št. 4/94, marec 1994), ki je imel za cilj izboljšanje vodotokov in jezer na podlagi izboljšanja kanalizacijskega sistema in čiščenja odpadnih voda. Po reorganizaciji lokalne samouprave je bil preimenovan v »Sanacijski program Paka«. Osrednji cilj sanacijskega programa je bil dosežen z dokončanjem Centralne čistilne naprave za komunalne odpadne vode Šaleške doline (I. 2006).

Zadnji med programi je bil leta 2003 sprejet Sanacijski program za tla (Uradni vestnik Mestne občine Velenje št. 14/2003).

Vsi programi so bili leta 2003 združeni v Lokalno agendo 21 (v nadaljevanju: LA 21) za MOV, ki je bila leta 2004 sprejeta na občinskem svetu.

Zakon o varstvu okolja (ZVO-2) (Uradni list RS, št. 44/22, 18/23 – ZDU-10, 78/23 – ZUNPEOVE, 23/24, 21/25 – ZOPVOOV in 56/25 – PoZ) v svojem 75. členu, za mestne občine, lahko pa tudi občine ali širše samoupravne lokalne skupnosti, predvideva pripravo programov varstva okolja in operativnih programov, ki pa ne smejo biti v nasprotju z nacionalnim programom in operativnimi programi varstva okolja. Naročniki lahko z njimi pridobijo zelo strokovne in korektne vrednosti ter ocene o potrebni stopnji varovanja okolja pred nadaljnjimi obremenitvami, ki služijo kot podlaga za pripravo prostorskih planskih aktov lokalne skupnosti.

Program varstva okolja izhaja iz stanja okolja v lokalni skupnosti, določa izvedljive cilje in ukrepe, je trajnostno naravnan ter služi kot temeljna podlaga pri prostorskem, gospodarskem in družbenem razvoju občine. V njem se v največji možni meri upoštevajo cilji varstva okolja po ZVO-2 in načini za njihovo uresničitev.

Cilji varstva okolja so zlasti:

- preprečitev in zmanjšanje obremenjevanja okolja;
- ohranjanje in izboljševanje kakovosti okolja;
- zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in prehod v podnebno nevtralnost;

- zagotavljanje odpornosti na podnebne spremembe;
- varovanje in trajnostna raba naravnih virov ter
- ohranjanje biotske raznovrstnosti, naravnega ravnovesja in naravnih vrednot, odpravljanje posledic obremenjevanja okolja, izboljšanje porušenega naravnega ravnovesja in ponovno vzpostavlanje njegovih regeneracijskih sposobnosti.

Načini za uresničitev ciljev:

- spodbujanje zmanjševanja potrošnje in proizvodnje trajnostnih proizvodov z upoštevanjem načel krožnega gospodarstva;
- spodbujanje povečevanja snovne in energetske učinkovitosti proizvodnje in potrošnje;
- spodbujanje opuščanja in nadomeščanja uporabe nevarnih snovi;
- spodbujanje razvoja in uporaba tehnologij, ki preprečujejo, odpravljajo ali zmanjšujejo obremenjevanje okolja;
- plačevanje onesnaževanja in rabe naravnih virov ter
- spodbujanje podnebno nevtralne družbe.

Lokalne skupnosti s celostnim načrtovanjem za upravljanje z okoljem hitreje in učinkoviteje zmanjšujejo ter preprečujejo obremenjevanje okolja in ustvarjajo pogoje za kakovostno ter zdravo življenje. Okoljski problemi so namreč zelo kompleksni in medsebojno prepleteni, zato je treba pri načrtovanju upoštevati hkrati stanje okolja, gonilne sile, pritiske in vplive. Vsaka lokalna skupnost oz. urbano središče okoljsko načrtovanje prilagodi svojim razmeram, pogojem in razvojnim potrebam.

II. Izhodišča

II.1 Zakonske podlage

Krovni zakoni

- ZAKON O VARSTVU OKOLJA (ZVO-2) (Uradni list RS, št. 44/22, 18/23 – ZDU-10, 78/23 – ZUNPEOVE, 23/24, 21/25 ZOPVOOV in 56/25 PoZ);
- ZAKON O VODAH (ZV-1) (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15, 65/20, 35/23 – odl. US, 78/23 – ZUNPEOVE in 52/24 – odl. US);
- ZAKON O OSKRBI S PITNO VODO TER ODVAJANJU IN ČIŠČENJU KOMUNALNE ODPADNE VODE (ZOPVOOV) (Uradni list RS, št. 21/25);
- ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (ZON) (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20, 3/22 – ZDeb, 105/22 – ZZNŠPP in 18/23 – ZDU-10);
- ZAKON O UREJANJU PROSTORA (ZUREP-3) (Uradni list RS, št. 199/21, 18/23 – ZDU-10, 78/23 – ZUNPEOVE, 95/23 – ZIUOPZP, 23/24, 109/24 in 25/25 – odl. US);
- ZAKON O VARSTVU KULTURNE DEDIŠČINE (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg in 78/23 – ZUNPEOVE);
- ZAKON O GOZDOVIH (ZG) (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 22/14 – odl. US, 24/15, 9/16 – ZGGLRS, 77/16 in 78/23 – ZUNPEOVE);

- ZAKON O OSKRBI S PITNO VODO TER ODVAJANJU IN ČIŠČENJU KOMUNALNE ODPADNE VODE (ZOPVOOV) (Uradni list RS, št. 21/25).

Področna (urejanje posameznih okoljskih elementov) zakonodaja

Zrak

- UREDBA O KAKOVOSTI ZUNANJEGA ZRAKA (Uradni list RS, št. 9/11, 8/15, 66/18 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O NACIONALNIH ZGORNJIH MEJAH EMISIJ ONESNAŽEVAL ZUNANJEGA ZRAKA (Uradni list RS, št. 48/18, 44/22 – ZVO-2 in 95/24);
- PRAVILNIK O OCENJEVANJU KAKOVOSTI ZUNANJEGA ZRAKA (Uradni list RS, št. 55/11, 6/15, 5/17 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O ARZENU, KADMIJU, ŽIVEM SREBRU, NIKLJU IN POLICIKLČNIH AROMATSKIH OGLJIKOVODIKIH V ZUNANJEM ZRAKU (Ur. l. RS, št. 56/06 in 44/22 – ZVO-2);
- ODREDBA O RAZVRSTITVI OBMOČIJ, AGLOMERACIJ IN PODOBMOČIJ GLEDE NA ONESNAŽENOST ZUNANJEGA ZRAKA (Uradni list RS, št. 38/17, 3/20, 152/20, 203/21, 44/22 – ZVO-2 in 30/23);
- UREDBA O EMISII SNOVI V ZRAK IZ NEPREMIČNIH VIROV ONESNAŽEVANJA (Uradni list RS, št. 31/07, 70/08, 61/09, 50/13, 44/22 – ZVO-2 in 48/22);
- PRAVILNIK O PRVIH MERITVAH IN OBRATOVALNEM MONITORINGU EMISIJE SNOVI V ZRAK IZ NEPREMIČNIH VIROV ONESNAŽEVANJA TER O POGOJIH ZA NJEGOVO IZVAJANJE (Uradni list RS, št. 45/25);
- UREDBA O EMISII SNOVI V ZRAK IZ MALIH KURILNIH NAPRAV (Uradni list RS, št. 46/19 in 44/22 – ZVO-2);
- ODLOK O INFORMACIJSKEM SISTEMU ZA PODROČJE ZRAKA NA OBMOČJU MESTNE OBČINE VELENJE, OBČINE ŠOŠTANJ IN OBČINE ŠMARTNO OB PAKI, (Uradni vestnik MO Velenje, št. 06/2010);

Vode

- UREDBA O ODVAJANJU IN ČIŠČENJU KOMUNALNE ODPADNE VODE (Uradni list RS, št. 98/15, 76/17, 81/19, 194/21, 44/22 – ZVO-2 in 21/25 – ZOPVOOV);
- UREDBA O PITNI VODI (Uradni list RS, št. 61/23);
- UREDBA O STANJU POVRŠINSKIH VODA (Uradni list RS, št. 14/09, 98/10, 96/13, 24/16 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O STANJU PODZEMNIH VODA (Uradni list RS, št. 25/09, 68/12, 66/16 in 44/22 – ZVO-2);
- PRAVILNIK O MONITORINGU STANJA POVRŠINSKIH VODA (Uradni list RS, št. 10/09, 81/11, 73/16 in 44/22 – ZVO-2);
- PRAVILNIK O OBRATOVALNEM MONITORINGU STANJA POVRŠINSKIH VODA (Uradni list RS, št. 91/13 in 44/22 – ZVO-2);
- PRAVILNIK O PRVIH MERITVAH IN OBRATOVALNEM MONITORINGU ODPADNIH VODA (Uradni list RS, št. 94/14, 98/15 in 44/22 – ZVO-2);
- PRAVILNIK O OBRATOVALNEM MONITORINGU STANJA PODZEMNE VODE (Uradni list RS, št. 13/21 in 44/22 – ZVO-2);
- PRAVILNIK O MONITORINGU PODZEMNIH VODA (Uradni list RS, št. 31/09 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O PLAČILU ZA VODNO PRAVICO, KI JE PRIDOBLENA NA PODLAGI VODNEGA DOVOLJENJA, IN VODNEM POVRAČILU (Uradni list RS, št. 42/25);
- ODLOK O ODVAJANJU IN ČIŠČENJU KOMUNALNE IN PADAVINSKE ODPADNE VODE ZA OBMOČJE MO VELENJE (Uradni vestnik MOV 15/2013);

- ODLOK O OSKRBI S PITNO VODO ZA OBMOČJE MO VELENJE (Uradni vestnik MOV 07/2014);

Tla

- PRAVILNIK O OBRATOVALNEM MONITORINGU STANJA TAL (Uradni list RS, št. 157/22 in 7/23 – popr.);
- UREDBA O OBREMENJEVANJU TAL Z VNAŠANJEM ODPADKOV (Uradni list RS, št. 34/08, 61/11 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O MEJNIH, OPOZORILNIH IN KRITIČNIH IMISIJSKIH VREDNOSTIH NEVARNIH SNOVI V TLEH (Uradni list RS, št. 68/96, 41/04 – ZVO-1 in 44/22 – ZVO-2);

Hrup

- UREDBA O OCENJEVANJU IN UREJANJU HRUPA V OKOLJU (Uradni list RS, št. 121/04, 59/19, 44/22 – ZVO-2 in 53/22);
- UREDBA O MEJNIH VREDNOSTIH KAZALCEV HRUPA V OKOLJU (Uradni list RS, št. 43/18, 59/19 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O NAČINU UPORABE ZVOČNIH NAPRAV, KI NA SHODIH IN PRIREDITVAH POVZROČAJO HRUP (Uradni list RS, št. 118/05 in 44/22 – ZVO-2);
- PRAVILNIK O ZAŠČITI PRED HRUPOM V STAVBAH (Uradni list RS, št. 10/12, 61/17 – GZ in 199/21 – GZ-1);
- PRAVILNIK O EMISII HRUPA GOSPODINJSKIH STROJEV (Uradni list RS, št. 13/01, 43/05 in 17/11 – ZTZPUS-1);
- PRAVILNIK O EMISII HRUPA STROJEV, KI SE UPORABLJAJO NA PROSTEM (Uradni list RS, št. 106/02, 50/05, 49/06 in 17/11 – ZTZPUS-1);
- PRAVILNIK O PRVEM OCENJEVANJU IN OBRATOVALNEM MONITORINGU ZA VIRE HRUPA TER O POGOJIH ZA NJEGOVO IZVAJANJE (Uradni list RS, št. 105/08 in 44/22 – ZVO-2);

Odpadki

- UREDBA O ODPADKIH (Uradni list RS, št. 77/22, 113/23 in 13/25);
- UREDBA O OPRAVLJANJU OBVEZNE DRŽAVNE GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE SEŽIGANJA KOMUNALNIH ODPADKOV (Uradni list RS, št. 26/25);
- UREDBA O RAVNANJU Z ODPADKI, KI VSEBUJEJO AZBEST (Uradni list RS, št. 34/08 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O RAVNANJU Z ODPADKI, KI NASTANEJO PRI GRADBENIH DELIH (Uradni list RS, št. 34/08 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O RAVNANJU Z BIOLOŠKO RAZGRADLJIVIMI KUHINJSKIMI ODPADKI IN ZELENIM VRTNIM ODPADOM (Uradni list RS, št. 39/10 in 44/22 – ZVO-2);
- UREDBA O RAVNANJU Z ODPADKI IZ RUDARSKIH IN DRUGIH DEJAVNOSTI IZKORIŠČANJA MINERALNIH SUROVIN (Ur. l. RS, št. 43/08 in 30/11);
- ODLOK O KONCESIJI ZA OPRAVLJANJE LOKALNE GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE ODLAGANJA OSTANKOV PREDELAVE ALI ODSTRANJEVANJA KOMUNALNIH ODPADKOV ZA OBMOČJE MO VELENJE (Uradni vestnik MOV 12/2009);
- TEHNIČNI PRAVILNIK O RAVNANJU S KOMUNALNIMI ODPADKI V MESTNI OBČINI VELENJE, OBČINI ŠOŠTANJ IN OBČINI ŠMARTNO OB PAKI (Julij, 2019);

Narava, naravne vrednote

- UREDBA O POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČJIH (OBMOČJIH NATURA 2000) (Ur. l. RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 - popr., 39/13 - odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18);
- PRAVILNIK O DOLOČITVI IN VARSTVU NARAVNIH VREDNOT (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10, 23/15, 7/19 in 53/23);

- ZAKON O VARSTVU PODZEMNIH JAM (Uradni list RS, št. 2/04, 61/06 – ZDru-1, 46/14 – ZON-C in 21/18 – ZNOrg);
- UREDBA O HABITATNIH TIPIH (Uradni list RS, št. 112/03, 36/09 in 33/13);
- UREDBA O ZVRSTEH NARAVNIH VREDNOT (Ur. l. RS, št. 52/02 in 67/03);

II.2 Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja kot okvir za okoljsko politiko v Sloveniji

Nacionalni program varstva okolja 2020–2030 (v nadaljevanju: NPVO) je krovni strateški dokument varstva okolja, ohranjanja narave in urejanja voda v Sloveniji.

V njem načrtovana okoljska vizija »OHRANJENA NARAVA IN ZDRAVO OKOLJE V SLOVENIJI IN ZUNAJ NJE OMOGOČATA KAKOVOSTNO ŽIVLJENJE ZDAJŠNJIM IN PRIHODNJIM GENERACIJAM« temelji na treh strateških usmeritvah, vsebinsko podkrepljenih s cilji in ukrepi za njihovo doseg:

1. Varovati, ohranjati in izboljševati naravni kapital Slovenije

Z ukrepi za varovanje, ohranjanje in izboljševanje naravnega kapitala bo:

- ohranjena visoka stopnja biotske raznovrstnosti in varovane bodo naravne vrednote,
- izboljšana kakovost tal,
- zmanjšana neto rast površine pozidanih zemljišč,
- izboljšana kakovost zraka do ravni brez čezmernih koncentracij onesnaževal,
- za vse površinske vode doseženo dobro kemijsko in ekološko stanje,
- za vse podzemne vode doseženo dobro kemijsko in količinsko stanje,
- ohranjeno morsko okolje;

2. Zagotoviti prehod v nizkoogljično družbo, ki učinkovito ravna z viri, preprečuje odpadke in z nastalimi odpadki učinkovito ravna

Z ukrepi za prehod v nizkoogljično družbo, ki učinkovito ravna z viri, preprečuje odpadke in z nastalimi odpadki učinkovito ravna, bodo/bo:

- zmanjšane emisije toplogrednih plinov v skladu s sprejetimi mednarodnimi zavezami,
- dosežen napredek pri preprečevanju odpadkov, nastali odpadki pa bodo prednostno pripravljeni za ponovno rabo, recikrirani ali predelani,
- zmanjšana raba virov ter povečana snovna in energetska učinkovitost;

3. Varovati prebivalce pred tveganji, povezanimi z okoljem (okoljskimi tveganji).

Z ukrepi za varovanje prebivalcev pred okoljskimi tveganji bo:

- saniran del območij, ki so bila v preteklosti čezmerno onesnažena,
- ohranjen vzorec zmanjševanja števila prebivalcev, izpostavljenih čezmernemu hrupu v okolju,
- ohranjena varna raba biotehnologije in njenih produktov,
- zmanjšana prisotnost nevarnih kemikalij v okolju,
- izboljšano obvladovanje obremenitev zaradi virov elektromagnetnega polja in svetlobnega onesnaževanja,
- zmanjšana izpostavljenost vplivom podnebnih sprememb ter občutljivost in ranljivost nanje s povečano odpornostjo in prilagoditveno sposobnostjo družbe.

II.3 OPVO za Mestno občino Velenje

Za praktično vsa področja, ki jih obravnava OPVO za MOV, je v veljavi državna zakonodaja, na kateri temeljijo strateški cilji in ukrepi. Ker se državni predpisi stalno dopolnjujejo in spreminjajo, je OPVO temu primerno prilagojen, saj se redno spremlja in sproti prilagaja dejanskemu stanju in spremembam zakonodaje.

OPVO se v večji ali manjši meri navezuje tudi na številne druge dokumente (strategije), tako lokalne kot nacionalne, ki problematiko varstva okolja obravnavajo bodisi neposredno bodisi posredno (Nacionalni energetske in podnebni načrt, Trajnostna urbana strategija MOV, Celostna prometna strategija MOV, Lokalni energetske koncept MOV ...).

II.4 Koncept mrežnega povezovanja okoljskih dejavnikov

Udejanjanje razvojno-trajnostne paradigme, ki vse bolj izpostavlja in hkrati naslavlja izzive povezane z razmerjem med varstvom okolja in socialno-ekonomskim razvojem, terja (med drugim) stalno tako kvantitativno kot kvalitativno sledenje človekovim dejavnostim in preverjanje njihove ustreznosti. V tem smislu je pogosto govora o merjenju sonaravnosti, preko katerega ocenjujemo stopnjo oddaljevanja oziroma približevanja človekovih dejavnosti teoretično zasnovanim ciljem.

Sonaravnost razumemo kot težnjo k trajnosti in njeno praktično udejanjanje, ki terja prilagajanje in uravnoteženje človekovih dejavnosti z nosilnimi zmogljivostmi okolja. Po DPSIR metodologiji (evropsko priznana metodologija za spremljanje stanja okolja) poznamo gonilne sile, pritiske, stanje, vplive in odzive. Gonilne sile so socialno-ekonomski dejavniki in dejavnosti, ki povzročajo povečanje ali omejevanje pritiskov na okolje (npr. obseg gospodarskih, prometnih ali turističnih dejavnosti). Pritiske sestavljajo neposredne antropogene obremenitve in vplivi na okolje (npr. izpusti onesnaževal ali raba naravnih virov). Stanje se nanaša na trenutno stanje in na trende okolja (npr. parametri kakovosti zraka, vodnih teles, tal, raznovrstnost vrst v posamezni geografski regiji, razpoložljivost naravnih virov kot so les ali sladka voda). Vplivi so učinki spremenjenega okolja na zdravje ljudi in drugih organizmov. Odzivi so odgovori družbe na okoljske probleme. To so lahko posebni ukrepi države (npr. takse na rabo naravnih virov), odločitve podjetij in posameznikov (npr. investicije podjetij v nadzor nad onesnaževanjem ali nakupi recikliranih dobrin v gospodinjstvih).

III. Geografske značilnosti MOV

III.1 Naravnogeografske značilnosti

Po novi geografski regionalizaciji Slovenije spada MOV v makroregijo alpskega sveta – mezoregija Velenjsko in Konjiško hribovje. Na severozahodu meji na Vzhodne Karavanke, na severu na Pohorje, na vzhodu na Dravinjske gorice, Voglajnsko ter Zgornjesotelsko gričevje, na zahodu na Kamniško – Savinjske Alpe in na jugu na Savinjsko ravan. Celotno območje lahko geografsko razdelimo na več pokrajinskih enot. Šaleška dolina (osrednji del), se proti severu dviguje v Velenjsko hribovje. Vzhodno od reke Pake se razteza sredogorski svet Vitanjsko – Konjiških Karavank, ki ga od Pohorja na severu loči Vitanjsko – Doliško podolje. Najobsežnejši predel, in sicer med Šaleško dolino in Savinjsko dolino z Dobrnskim podoljem, je Ložniško gričevje. Hudinjsko gričevje je svet v porečju srednjega toka Hudinje med naseljema Socka in Vojnik in sega na severu do južnih pobočij Paškega Kozjaka in Konjiške gore (Perko, 1998).

III.1.1 Geološke in reliefne značilnosti

Šaleška dolina je predalpska kotlina ob srednjem toku reke Pake. Na vzhodnem delu se s Paškim Kozjakom dotika zahodnih obronkov Pohorja. Od Kozjaka jo na severu zapira višje hribovje, ki se na zahodu poveže z vzhodnim delom Kamniško–Savinjskih Alp. Na jugu jo od Savinjske doline ločujejo nižji griči. Dolina je po nastanku tektonska udornina in je za kvartarno tektonsko udornino Ljubljanskega barja najmlajša v Sloveniji. Začetek nastanka doline sega v pozni pliocen, ko se je v tem delu ugreznila osrednja gruda med Smrekovškim neotektonskim prelomom in termalno prelomnico Šoštanj – Topolšica – Dobrna – Rogaška. Med njima poteka tektonska črta Velenjskega preloma. Vsi prelomi imajo generalno smer severozahod – jugovzhod. Takšna je tudi smer kotline. V času geološkega razvoja se je ozemlje severno od Smrekovškega preloma dvignilo, ozemlje južno od njega pa je pri splošnem orografskem dvigovanju zelo zaostalo in se celo ugreznilo. Geološko grezanje Šaleške doline traja že več kot dva in pol milijona let, zato je njeno dno v globini 1.100 do 1.200 m. Ugreznjeno dno je zalila voda in na dno naložila plasti melja in gline. Ko je v terciarju voda odtekla so vodotoki dolino zapolnili z debelo plastjo peska in proda. Med nanosi je ponekod tudi več kot 100 m debela premogovna plast lignita, ki se proti severu in jugu tanjša. Premog je bil že v preteklosti zelo pomembna surovina in je še danes ključni dejavnik preoblikovanja doline. Kot podlago tektonske udornine najdemo na severnem delu karbonate, predvsem triasne dolomite, delno pa tudi apnenice, južno od Velunje pa tudi granit in tonalit. Južni del gradijo oligocenski in miocenski peščeni laporji, peščenjaki in andezitni tufi. Zahodno od Šoštanja prevladujejo permjski in triasni apnenci in dolomiti.

Dolina je široka približno 2,5 km in dolga 8,0 km. S svojim hribovitim obrobjem sega od doline potoka Velunje vse do soteske reke Pake. Na vzhodni strani je dolina omejena z apneniško sotesko Huda luknja, na zahodu pa s sotesko Penk. V reliefu prevladuje rahlo hribovit svet. Dno doline je rahlo razgibano in na določenih mestih močno spremenjeno zaradi premogovništva. Površje se postopoma znižuje od severa proti jugu. Pretežni del Šaleške doline se nahaja v višinskem pasu med 300 in 600 m n.m.v. Nekoliko višji relief zapira dolino na severovzhodu. Na tem delu dosežejo hribovi tudi več kot 1.000 m n.m.v. Med njimi je s 1.091 m najvišji Paški Kozjak. Razen dolinskega dna se višinske razlike med posameznimi deli zelo hitro spreminjajo, zato ima dolina zelo zanimivo členjen krajinski prostor. Južna

pobočja so običajno bolj položna od severnih, kar vpliva na poselitev in razmestitev dejavnosti v prostoru. Griči in manjši hribi imajo običajno kopasto obliko, večji, zlasti apneniški hribi, pa se večinoma šilasto zaključujejo. Kot je že bilo omenjeno, je relief v osrednjem delu doline močno spremenjen. Zaradi ugrezanja so nastala jezera.

III.1.2 Prst in rastje

Prsti v Šaleški dolini so zelo raznolike. Na ravninskem delu, na pliocenskih usedlinah in v dolinah potokov, ki pritečejo iz severnega dela so se razvile psevdoglejene in oglejene prsti, na katerih so večinoma travniki. Ob Paki in njenih pritokih so na kvartarnih rečnih nanosih rjave aluvialne prsti.

Zaradi ugodnih lastnosti in majhnega naklona površja tu prevladujejo njive. Na triasnih apnencih in dolomitih v hribovitem obrobju so se razvila rjava pokarbonatna tla in rendzine. Ta območja poraščajo predvsem mešani gozdovi. Podobno je tudi na južnem obrobju. Tu na silikatnih kamninah prevladujejo distrična rjava tla, ki jih na severnih, osojnih legah poraščajo gozdovi, na prisojnih pobočjih pa najdemo njive, sadovnjake in vinograde. Na osojnih legah se naravno razrašča gozd nižinskega hrasta in črnega gabra. V hribovskem pasu od 350 do 750 m prevladuje zaradi človekovih posegov predvsem mešani bukov gozd. Nad tem pasom prevladujejo obsežni in strnjeni gozdovi, kjer zaradi selektivnega redčenja listavcev prevladujejo iglavci, predvsem smreka in jelka.

III.1.3 Podnebne značilnosti

Območje pripada zmerno celinskemu podnebju osrednje Slovenije. Za temperature tega območja je značilen velik razpon, ki je posledica lege v zmernogeografski širini, sorazmerne oddaljenosti od morja in vpliva celinskosti. Na mikroklimatske razlike znotraj območja pa vplivajo tudi naklon in ekspozicija površja, rastje, stopnja urbaniziranosti ter toplotne značilnosti tal.

Povprečna temperatura v letih med 1991 in 2024 je bila ok. 10,0°C. Srednje julijske temperature so se gibale ok. 19,5°C, srednje januarske pa ok. 0°C. Bolj hladen je severozahodni del doline. Tam je tudi največ padavin. Šaleška dolina leži izven območij intenzivnejših padavinskih pasov, ki se na tem območju Slovenije raztezajo preko Savinjskih Alp in Pohorja. Povprečna količina padavin je v Velenju v obdobju 1991–2024 znašala ok. 1.120 mm. Največ padavin pade v poletnih mesecih. Po dolgoletnih povprečjih se povprečna količina padavin v juniju, juliju in avgustu giblje okrog 135 mm. Jeseni je praviloma več padavin kot spomladi. Najmanj, le okrog 200 mm padavin, pa pade v zimskih mesecih. Najbolj suha meseca sta januar in februar z okoli 60 mm padavin, najbolj moker pa je julij s 140 mm padavin. Na obravnavanem območju najpogosteje pihajo zahodseverozahodni vetrovi.

III.1.4 Hidrološke značilnosti

Glavni odvodnik vode v dolini je reka Paka, ki teče po njenem južnem robu. Tja so jo v preteklosti zrinili desni pritoki, ki so daljši in mnogo bolj vodnati od levih (Lepena, Sopota, Velunja), in od tod izvira tudi izrazita asimetričnost njenega porečja. Paka izvira pod pohorskim vrhom Volovica (1.455 m n. v.) in se

v zgornjem toku prebija skozi apneniško sotesko Huda luknja. Podobno kot vsi ostali vodotoki je izrazito hudsoniška reka s snežno–dežnim režimom. Najnižji pretok ima avgusta, najvišjega pa spomladi. Pred začetkom odkopavanja lignita je bila v kotlini rečna mreža sklenjena. Zaradi ugrezanja pa so v osrednjem delu desnih pritokov reke Pake začela nastajati jezera. Tako so se iz prvotne rečne mreže razvila pojezerja, ki obsegajo 63,0 km² površine. V porečju prej omenjenih vodotokov so tri ugrezninska jezera skupne površine ok. 2,9 km² in prostornino nad 60 milijonov m³ vode. Na podlagi rezultatov analiz imata Velenjsko in Družmirsko jezero dovolj kakovostno vodo, da se je v njih mogoče kopati. Temperature vode se v treh najtoplejših mesecih leta gibajo med 23 in 27°C.

III.1.5 Krajinske značilnosti in raba prostora

Še v prvih desetletjih dvajsetega stoletja je bila Šaleška dolina pretežno kmetijska. Danes gre za eno najbolj urbaniziranih in industrijsko spremenjenih slovenskih območij, ki kljub relativni majhnosti zavzema pomembno mesto v slovenskem gospodarstvu. Dolina nosi pečat premogovniško–industrijskega območja. V ospredju so Hisense (Gorenje) Velenje, Premogovnik Velenje in Termoelektrarna Šoštanj. V obdobju po osamosvojitvi se je vse več delovnih mest odpiralo tudi v terciarnih in kvartarnih dejavnostih, še poseben poudarek pa je bil na razvoju turizma in rekreacije. Tako je postala Šaleška dolina tudi trgovsko, šolsko in upravno središče.

Na širšem območju pojezerja se prepletajo številne rabe. Daleč najbolj prevladujoči sta (še vedno) premogovništvo in industrijska raba, ki močno zaznamujeta celotno obravnavano območje. To obsega področje sanacije ugreznin med Družmirskim in Velenjskim jezerom, deponijo premoga za potrebe Termoelektrarne Šoštanj, industrijski kompleks na južnem delu obravnavanega območja, ter obsežno ugrezninsko območje na celotnem osrednjem delu Šaleške doline. Slednje obsega približno 7 km² površine in sega od vzhoda prodi zahodu po osrednji osi doline, na severu pa se širi po dolinah potokov Sopote in Velunje. Kljub sprotnim rekultivacijam so reliefne spremembe na celotnem ugrezninskem območju tako izrazite, da je zemljišče trenutno za večino dejavnosti bolj ali manj neuporabno. Posamezna jezera so med seboj ločena z nasipi. V preostalem delu pojezerij prevladuje primarna raba prostora. Več kot 60 % celotne površine zarašča gozd, kar je z vidika ekologije za jezera zelo ugodno. Strnjen gozd porašča Gorice ter celotno območje Ležna in Vodraža. Tu gre predvsem za ostanke prvotne gozdne matice, ki se je zaradi ugrezanja še povečala. Na ugrezninskem območju so se po naravni poti razvili tudi logi in grmišča. Ta prekrivajo celotno območje med Velenjskim in Škalskim jezerom, širok pas severovzhodno in severozahodno od omenjenih jezer, osrednji južni del Škalskega jezera in širše območje ob kotanji Družmirskega jezera. V preostalem delu prevladujejo njive, travniki in pašniki. V krajinski zgradbi je mogoče zaslediti štiri izrazite krajinsko–ekološke sisteme (gozdno krajino, obdelovalno krajino, urbanizirano krajino in degradirano krajino), znotraj katerih je mogoče prepoznati različne krajinske tipe.

III.2 Družbenogeografske značilnosti

Skupno število prebivalcev na obravnavanem območju se je, upoštevaje uradne statistične podatke od začetkov štetja, ki segajo v sredino 19. stoletja, ko je podatke s popisi pričela sistematično zbirati Avstro-Ogrska monarhija, ves čas nekoliko povečevalo. Po drugi svetovni vojni se je trend naraščanja, neposredno in posredno pogojenim z velikimi družbenimi spremembami še stopnjeval in dosegel svoj vrh konec osemdesetih ter na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja – rast prebivalstva je bila najintenzivnejša v

sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Spremembe števila prebivalcev so bile najbolj povezane z razmerami na področju migracij in rodnosti; območje so v 60-ih, 70-ih, 80-ih letih v veliki meri zaznamovale medrepubliške ekonomske migracije, ki so v obdobju najbolj intenzivnega priseljevanja predstavljale več kot tretjino letnega porasta števila prebivalcev. Velik del začasne ekonomske migracije je sčasoma prešel v stalno. Prvotna starostna struktura prebivalstva se je zaradi priseljevanja predvsem mladih (ekonomski razlogi, delovna mesta) zelo spremenila. Razmerja med posameznimi starostnimi skupinami so se porušila in to v korist mlajšega prebivalstva – Velenje je bilo znano kot mesto mladih.

V zadnjem obdobju je opazno zmanjševanje gospodarskega, pa tudi širšega družbenega pomena in posledično vpliva »tradicionalnih« območnih dejavnosti (premogovništvo, elektroenergetika, nekatere veje industrije, gradbeništvo), ki so v preteklosti generirale številna delovna mesta in posledično spodbujale priseljevanje. Upošteva se širši kontekst splošnih demografskih sprememb, značilnih za razvito družbo na eni in specifičnih značilnosti oziroma posebnosti obravnavanega območja na drugi strani, se demografska podoba in demografski potencial slabšata hitreje kot v primerljivih območjih Slovenije.

MOV zavzema 83,5 km² površine, v njej pa leži 25 naselij. Po podatkih statističnega urada (1. 1. 2025) je v MOV živel 33.930 prebivalcev, od tega 17.321 moških in 16.609 žensk. Povprečna gostota je bila 406,3 prebivalcev/ km², kar je skoraj 4-krat več od slovenskega povprečja. Dobre tri četrtine prebivalstva (25.642) je živel v Velenju, ki predstavlja centralno naselje občine in je glede na število prebivalcev šesto največje naselje v Sloveniji.

IV. Viri okoljskih obremenitev – gonilne sile

IV.1 Promet

Skozi Šaleško dolino vodita dve pomembni, medregionalni cestni povezavi. V MOV je najpomembnejša in ob enem najbolj prometno obremenjena cesta, ki povezuje Arjo vas (kjer je izhod iz slovenskega avtocestnega križa) z Velenjem in naprej s Koroško. Vzporedno z mejo občine Šmartno ob Paki pa poteka povezava proti Zgornji Savinjski dolini, ki vodi naprej čez Črnivec proti Kamniku in Ljubljani.

Lokalno cestno omrežje je gosto, dobro razvito in v večini asfaltirano. Mrežo cest in poti v upravljanju MOV sestavljajo mestne ali krajevne ceste, lokalne ceste, javne poti, zbirne mestne ali krajevne ceste, gozdne ceste in planinske poti.

Na območju MOV poteka enotirna regionalna železniška proga (Celje – Velenje) in sicer v dolžini štirih kilometrov. Železniški promet je pomemben predvsem z vidika prevoza tovora (Premogovnik, Gorenje), medtem ko gre z vidika potniškega prometa zgolj za povezavo Velenja s Celjem, saj je Velenje končna postaja in se tu odvija lokalni potniški promet.

Najpomembnejši vplivi prometa so: onesnaževanje zraka z onesnaževali (plinske emisije, emisije prasnih delcev), onesnaževanje tal in rastlinstva (predvsem ob prometnicah), hrup, prometne nesreče, prometni zastoji zaradi povečane gostote prometa, poškodbe infrastrukture.

Bolj kot sama razširjenost cestnega omrežja je za oceno onesnaženosti zraka ob prometnicah pomembna gostota prometa na njih. Predvsem gost tovorni promet je velik onesnaževalec in močno vpliva na kakovost zraka ob zelo prometnih cestah. Na območju MOV je 7 števnih mest, na katerih se šteje in posledično izračunava gostota prometa oz. prometna obremenjenost z različnimi vrstami vozil. Skupna prometna obremenjenost (PLDP) vseh odsekov državnih cest na območju MOV je v letu 2024 znašala nekaj manj ok. 70.000 vozil. Glede na vrsto vozil prevladujejo osebna vozila, ki predstavljajo 86,5 % vseh vozil, sledijo lahka tovorna vozila, vlačilci ter motorna kolesa. Cesto Arja vas – Velenje (števno mesto Črnova), kot najbolj obremenjeno prometnico v MOV, je po podatkih iz leta 2024 v povprečju dnevno prevozilo nekaj manj kot 18.000 vozil, samo od leta 2000 pa je promet na tej cesti narasel za 60 %, saj je takrat povprečno na dan po njej vozilo okoli 10.700 vozil.

IV.1.1 Ključne ugotovitve

- Potek 3. razvojne osi bo dominantno vplival na vodenje prometnih tokov. Z vidika varstva okolja bo to pomenilo zmanjšanje plinskih emisij in hrupa v najgostejše naseljenih mestnih predelih.
- Kljub številnim pozitivnim odzivom je trenutna ranljivost MOV, še posebej Velenja, z vidika prometne obremenjenosti visoka. Ključna povezava Velenja z avtocestnim omrežjem je odvisna predvsem od obstoječe cestne povezave G1 Velenje – Arja vas, saj ni ustreznih alternativnih povezav, prav tako pa praktično vsi glavni prometni tokovi potekajo skozi mesto.

Ob vseh okoljskih izboljšavah – med katerimi je na prvem mestu potrebno omeniti ekološko sanacijo Termoelektrarne v Šoštanju – ki jih je območje Šaleške doline doživelo v zadnjih treh desetletjih ter upošteva strogo okoljsko zakonodajo (predvsem na področju industrije ter energetike), je promet postal

najpomembnejši onesnaževalec okolja na obravnavanem območju. V primerjavi s številnimi drugimi območji so prometne razmere na območju MOV neugodne, saj praktično vsi glavni prometni tokovi potekajo skozi mesto Velenje.

IV.2 Elektroenergetika, industrija

Ključne potencialne probleme gospodarskih subjektov (predvsem industrijskih obratov) predstavljajo: emisije onesnažil in prahu v zrak, onesnaževanje in degradacija tal (premogovniške ugreznine, širjenje industrijskih con – izguba površin, širjenje območij poselitve), onesnaževanje voda, poraba vode, hrup ter odpadki.

Okoljska zakonodaja je tista, ki opredeljuje in ureja topogledno delovanje podjetij (dovoljene ravni emisij, ravnanje z odpadki itd.). Podjetja s potencialno večjimi obremenitvami okolja so zavezanci za stalni monitoring. Izziv predstavljajo podjetja, ki niso zavezanci za stalni monitoring in se ukvarjajo z dejavnostmi, ki so lahko potencialno nevarne za okolje; slednja lahko do določene mere »izpadejo« iz rednega in učinkovitega nadzora zato je sprotno usklajevanje njihovega delovanja z okoljskimi predpisi še posebej pomembno.

Na območju MOV je bilo v letu 2024 11 podjetij, zavezancev za izvedbo emisijskega monitoringa snovi v zrak ter 6 podjetij z iztoki odpadnih vod iz industrijskih naprav.

V MOV imata sedež dve podjetji, ki sta t.i. IED zavezanca – torej podjetji, katerih dejavnosti oz. naprave, lahko povzročajo onesnaževanje okolja večjega obsega in šest zavezancev za izvedbo emisijskega monitoringa snovi v zrak iz nepremičnih virov onesnaževanja. Ker pa večine okoljskih elementov (še posebej zraka) ni mogoče omejiti zgolj na območje znotraj občinskih meja je potrebno izpostaviti TEŠ, ki je imela v preteklosti največji negativen vpliv na okolje v Šaleški dolini pa tudi širše.

IV.2.1 Ključne ugotovitve

- Vpliv manjših podjetij – posebej tistih, ki niso zavezanci za meritve in se ukvarjajo z dejavnostmi, ki so potencialno nevarne za okolje (pomembno je sprotno usklajevanje delovanja malih podjetij z okoljskimi predpisi).
- Zaradi spremenljive splošne ekonomske finančne situacije obstaja nevarnost, da bodo številna podjetja zmanjšala svoja vlaganja v varovanje okolja in urejanje prostora.

Še v bližnji preteklosti sta bila industrija, še posebej pa elektroenergetika dejavnika, ki sta imela največji negativen vpliv na okolje v Šaleški dolini. Danes, ko je sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja začeta celovita ekološka sanacija praktično zaključena in predstavlja Šaleška dolina enega izmed šolskih primerov okoljskih izboljšav v Sloveniji pa tudi v širšem prostoru, se območje z dolgoletno tradicijo v premogovništvu, elektroenergetiki in predelovalni dejavnosti sooča z novimi izzivi, v dobršni meri pogojenimi z gospodarsko krizo in vzročno-posledično spremenjenimi razmerami na trgu.

IV.3 Kmetijstvo

Po podatkih Statističnega urada RS (Popis kmetijskih gospodarstev 2020) je bilo v MOV ok. 1.987 ha (19,87 km²) kmetijskih površin v uporabi, kar predstavlja 23,8 % celotnega občinskega ozemlja. Med posameznimi kmetijskimi oz. zemljiškimi kategorijami prevladujejo travniki in pašniki, ki zavzemajo 74,7 %, njive 17,9 %, trajni nasadi pa 7,4 % vseh kmetijskih površin v uporabi. Največ kmetijskih zemljišč je v katastrskih občinah (KO) v južnem delu MOV. Kmetijska raba tal je prevladujoča v KO Kavče, Laze, Ložnica in Vinska Gora, kjer kmetijske površine obsegajo preko 50 % celotne površine posameznih območij. Najmanj kmetijskih površin je v KO Velenje, Paka in Cirkovce.

Po podatkih kmetijskega popisa iz leta 2020 je bilo v MOV 355 kmetijskih gospodarstev. Večina jih leži na nadmorski višini 300–800 m in so uvrščena v kategorijo kmetijskih gospodarstev s težjimi pridelovalnimi razmerami. Glede na velikost prevladujejo majhne kmetije (0–5 ha), kar z vidika razmer na globalnem kmetijskem trgu oz. vidika uspešnosti kmetovanja predstavlja izrazito negativen dejavnik. Zemljiška razdrobljenost je eden izmed bistvenih zaviralnih dejavnikov, ki preprečujejo smotrnejšo rabo kmetijskih zemljišč. Onemogoča gospodarno izrabo sodobne kmetijske opreme, hkrati pa ne dopušča produktivnega izkoristka delovnih potencialov. V MOV je prevladujoč tip kmetovanja pašna živinoreja, s katero se ukvarja nekaj manj kot polovica kmetijskih gospodarstev, sledijo usmerjenost v mešano rastlinsko pridelavo ter živinorejo (19 %) ter v gojenje trajnih nasadov (11 %) ter poljedelstvo (10 %). V nekoliko višjih predelih je glavna dejavnost pisanje govedi, v zadnjem času pa se vse bolj uveljavlja tudi reja drobnice. Prašičereja je namenjena predvsem lastni oskrbi.

V zadnjem obdobju se povečuje interes za tržno pridelavo vrtnin – kljub temu, da se je število tovrstno usmerjenih kmetijskih gospodarstev od popisa 2010 nekoliko zmanjšalo, so se površine za pridelavo vrtnin skoraj podvojile. Po podatkih popisa 2020 se je 243 kmetijskih gospodarstev (vključena v kontrolo integrirane pridelave zelenjave) ukvarjalo s pridelavo zelenjave.

IV.3.1 Ključne ugotovitve

- Emisije snovi (onesnaževanje) zaradi kmetijske dejavnosti – uporaba fitofarmacevtskih sredstev, gnojenje ipd..
- Občasno neprijetne vonjave zaradi gnojenja.
- Zaraščanje kmetijskih površin (predvsem v hribovskih območjih) – problem ohranjanja kmetijske dejavnosti.
- Zmanjševanje števila kmetijskih gospodarstev.
- Intenziviranje kmetijske pridelave vpliva na zmanjševanje in izginjanje biotske pestrosti travnikov.
- Izginjanje visokodebelnih sadovnjakov.

Kmetijstvo kot dejavnost je po eni strani eden največjih porabnikov prostora, po drugi eden večjih onesnaževalcev (zrak, površinske in podzemne vode, tla), predstavlja pa tudi varovalni dejavnik, ki ga v veliki meri uveljavljajo tradicionalne oblike kmetijstva. Kmetijstvo vpliva na tla predvsem z gnojenjem kmetijskih površin in uporabo fitofarmacevtskih sredstev. Vendar pa v MOV ne predstavlja pomembnejšega vira onesnaženja tal.

IV.4 Poselitev

Urbanizacija je proces, ki ga označujeta rast mest in mestnega načina življenja. Slovenska značilnost je velika razpršenost naselij, saj le dobra polovica prebivalstva živi v mestih. Stanje v MOV je nekoliko drugačno, kjer kljub precejšnji razpršenosti, v Velenju kot daleč največjem in hkrati centralnem naselju živi skoraj 80 % (2025–25.642 prebivalcev oz. 75,6 %) prebivalcev MOV. Gledano z vidika števila prebivalcev nobeno od ostalih naselij ne presega 1.000 prebivalcev – neformalna meja, ki opredeljuje mestni način življenja.

Teoretično živi v naseljih MOV v povprečju ok. 1.350 prebivalcev, v realnosti pa ima samo Velenje več kot 1.000 prebivalcev in je z vidika števila prebivalcev skoraj 30 krat večje od naslednjih (Podkraj pri Velenju – 925, Škale – 916). Več kot 500 prebivalcev imajo le še Kavče (568) in Paka pri Velenju (529). V kategorijo do 100 prebivalcev spadajo 3 naselja (najmanjši je Lopatnik), 100 do 200 prebivalcev 6 naselij, 200 do 300 prebivalcev 3 naselja, 300 do 400 prebivalcev 2 naselji in kategorijo 400 do 500 prebivalcev 6 naselij.

V obdobju 1953–2025 se je število prebivalcev na območju celotne občine povečalo za skoraj 4-krat. Največjo rast beležimo med letoma 1961 in 1981 (faktor 2,2) medtem ko gre v obdobju 1991–2025 za relativno stagnacijo števila prebivalcev in velike spremembe v prebivalstveni sestavi. V obdobju med letoma 2016 in 2025 se je ob praktično nespremenjenemu skupnemu številu prebivalcev močno spremenilo razmerje med državljani Republike Slovenije in tujimi državljani.

IV.4.1 Ključne ugotovitve

- razpršena poselitev.
- pomanjkanje prostora ter nasprotja med različnimi rabami prostora.
- poraba vode
- odpadki (odpadki iz gospodinjstev, divja odlagališča, ravnanje z nevarnimi odpadki ...);
- hrup (stanovanjska območja, prireditve ...).

»Z zgoščanjem prebivalstva se je večalo tudi zgoščanje njegovih dejavnosti. To je imelo vpliv na pomanjkanje ter nasprotja med različnimi rabami prostora, predvsem kmetijstvom, premogovništvom, industrijo, turizmom in posledično varstvom okolja. Okoljske posledice poselitve oz. poselitvenih značilnosti se tako neposredno kot posredno odražajo preko vseh okoljskih elementov.«

V. Stanje okolja

MOV sodi med tista slovenska območja, kjer sta hitra in okoljsko »neobvladana«, na premogovništvu in elektroenergetiki temelječ gospodarski razvoj ter z njim povezana urbanizacija, v desetletjih po drugi svetovni vojni povzročila degradacijo in onesnaženje praktično vseh okoljskih elementov. Stanje okolja se je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja znašlo na stopnji, ki je zahtevala hiter in učinkovit odziv lokalne, pa tudi širše skupnosti. Okolje je postalo ena najpomembnejših postavk lokalne in državne politike, zaradi večanja ekološke osveščenosti prebivalstva pa se je hitro večala tudi politična vrednost ekologije. Ob sodelovanju vseh akterjev (občine, podjetja, civilna iniciativa, društva ...) – sooblikovalcev življenja na obravnavanem območju – je slednje v četrto stoletja doživelo celovit, šolski primer ekološke sanacije.

V.1 Kakovost zraka

Glavne gonilne sile, ki vplivajo na kvaliteto zraka so promet, energetika, industrija, kmetijstvo, ravnanje z odpadki in ogrevanje. Na območju MOV je bilo v letu 2024 11 podjetij, zavezancev za izvedbo emisijskega monitoringa snovi v zrak iz nepremičnih virov. Poleg omenjenih podjetij predstavlja največji vir emisij onesnažil v okolje TEŠ – velika kurilna naprava in veliki nepremični vir emisij, ki je sicer locirana v občini Šoštanj, vendar njeno imisijsko območje sega tudi v MOV.

Pomemben vpliv na zmanjšanje onesnaženosti zraka (predvsem z vidika prašnih delcev) v MOV ima daljinsko ogrevanje iz TEŠ. Posledično so emisije iz individualnih kurišč, ki bi v kurilni sezoni bistveno onesnažili zrak v samem mestu, relativno majhne.

Daleč največji vir emisij v zrak v Šaleški dolini predstavlja TEŠ. V letu 2024 je TEŠ proizvedel 3,070 GWh električne energije (na pragu), kar predstavlja četrto proizvedene električne energije v Sloveniji, pa tudi okoli 273 GWh toplotne energije. Porabili so dobra 2,6 milijona ton lignita iz velenjskega premogovnika in slabih 41.000 ton biomase. Z dimnimi plini emitirajo v okolje različne snovi, od katerih so za okolje najbolj škodljivi žveplov oksidi (SO_x), dušikovi oksidi (NO_x) in prašni delci.

V okviru EIS TEŠ (Ekološki informacijski sistem Termoelektrarne Šoštanj) se v širši okolici TEŠ redno spremlja kakovost zunanjega zraka na 4 stalnih merilnih mestih v MOV in sicer: Velenje, Graška Gora, Pesje in Škale. Podatki iz EIS TEŠ služijo kot osnova za oceno stanja onesnaženosti zraka na vplivnem območju TEŠ (*meritve izvaja Elektroinštitut Milan Vidmar*). Skladno z 9. členom *Odloka o informacijskem sistemu za področje varstva zraka na območju Mestne občine Velenje, Občine Šoštanj in Občine Šmartno ob Paki* (Ur. vestnik MOV, št. 6/10 in 10/210, Ur. list Občine Šoštanj št. 4/10) so javnosti dosegljivi podatki o izmerjenih vrednostih onesnaževal v zraku na spletnih straneh <http://okolje.velenje.si/>.

V.1.1 Žveplov dioksid (SO₂)

Pred izgradnjo razžvepljevalne naprave na bloku 4 TEŠ so se prekomerna onesnaženja zraka z SO₂ pojavljala na vseh merilnih mestih v okolici TEŠ. S pričetkom obratovanja razžvepljevalne naprave na

bloku 4 v letu 1995 so se pojavljale prekoračitve v MOV le še na lokaciji Graška gora; v okviru EIS TEŠ se koncentracije SO₂ v MOV merijo na štirih merilnih mestih in sicer Velenje, Škale, Pesje in Graška gora. Z letom 2001, ko je začela obratovati razžvepljevalna naprava na bloku 5 TEŠ se preseganja na merilnih postajah v MOV niso več pojavljala. Z uvajanjem sanacijskih ukrepov se je količina emisije SO₂ zmanjševala, z izgradnjo bloka 6 pa se je zmanjšala na ok. 500 t (534,6 t – l. 2024). Koncentracije SO₂ v MOV v zadnjih letih na nobenem merilnem mestu ne prekoračujejo mejnih vrednosti.

V.1.2 Dušikovi oksidi (NO_x)

Koncentracije NO₂ in vsota vseh dušikovih oksidov NO_x v zunanjem zraku se v MOV, v okviru EIS TEŠ, od leta 1999 naprej, merijo na merilnem mestu Škale. Iz večletnih podatkov lahko ugotovimo, da so (bile) koncentracije NO₂ in NO_x nizke in niso presegale (ne presegajo) mejnih vrednosti.

V.1.3 Ozon (O₃)

Koncentracije ozona v zunanjem zraku se v MOV stalno merijo le na merilnem mestu Velenje (v okviru EIS TEŠ). Vsa zadnja leta se pojavljajo na tem območju, podobno kot drugod po Sloveniji, zelo visoke koncentracije ozona, ki presegajo predpisane mejne vrednosti. Ciljna vrednost za varovanje zdravja ljudi je bila večkrat presežena. Kot za vsa onesnaževala je tudi za ozon predpisana mejna vrednost koncentracije – opozorilna vrednost je 180 µg/m³, alarmna pa 240 µg/m³. Ti dve vrednosti sta tisti, pri katerih je potrebno obvestiti javnost in podati informacijo o možnih učinkih na zdravje in priporočenem vedenju.

Opozorilna vrednost (180 µg/m³) je bila na merilni postaji Velenje, v obdobju med letoma 2013 in 2023, presežena 2-krat in to obakrat leta 2013. Alarmna vrednost (240 µg/m³) v obravnavanem obdobju ni bila presežena. Ciljna vrednost za varovanje zdravja ljudi (120 µg/m³) je bila v povprečju letno presežena ok. 15-krat; največ, kar 43-krat, leta 2013, najmanj, 1-krat, pa v letih 2018 in 2020.

V.1.4 Prašni delci (PM₁₀ in PM_{2,5}, PM₁)

Koncentracije delcev se v okviru EIS TEŠ v MOV merijo na 2 lokacijah in sicer v Škalah ter Pesju (ob deponiji premoga), s septembrom 2011 pa je Agencija RS za okolje pričela z meritvami še na lokaciji Velenje.

Na merilnih mestih v MOV v obdobju med letoma 2013 in 2024 povprečne letne koncentracije delcev niso bile prekoračene, prav tako ni bilo prekoračeno dovoljeno letno število prekoračitev mejne dnevne koncentracije in zgornji ocenjevalni prag koncentracije.

V.1.5 Ključne ugotovitve

- stalna imisijska merilna mesta (v okviru EIS TEŠ); mejne vrednosti onesnaževal (izjema ozon) v zraku v zadnjih letih niso bile presežene.

- blok VI TEŠ – pozitiven dejavnik z vidika onesnaževanja okolja.
- sistem daljinskega ogrevanja – pozitiven dejavnik z vidika onesnaževanja okolja.
- prometne obremenitve
- večanje števila individualnih kurišč

V preteklosti je imela največji vpliv na zrak v Šaleški dolini Termoelektrarna Šoštanj. Zaradi njenega delovanja je bila sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja Šaleška dolina eno najbolj onesnaženih območij v Sloveniji. Celovita sanacija tega objekta je bistveno zmanjšala okoljske pritiske (še posebej na zrak). Ob državni zakonodaji so politiko varstva okolja usmerjali tudi občinski odloki in programi.

V.2 Kakovost voda

V.2.1 Površinske vode

Večina površja MOV spada v porečje Pake. Izjemi sta območje na vzhodu (Vinska Gora), ki je del porečja Pirešice in na jugovzhodu – porečje Ložnice ter Trnave. Na SZ delu občine teče Črni potok, ki se izliva v Velunjo, prav tako desni pritok Pake. Celotno območje MOV je povirno (kratki in malo vodnati vodotoki tvorijo gosto a šibko rečno mrežo). Manjši predeli so zgrajeni iz apnenca, kraški (Škalske Cirkovce, deli Ponikovske planote). Tam se voda delno podzemno pretaka, v glavnem pa gre za površinsko rečno mrežo.

Glede na šibko vodnatost vodotokov v MOV so bili le-ti v preteklosti preobremenjeni zaradi človekovega vpliva. Intenzivna sanacija se je začela že sredi osemdesetih let dvajsetega stoletja.

V okviru državnega monitoringa se kakovost Pake, v obdobju 2016–2023 spremljala na sedmih merilnih mestih, od katerih se tri (Ločan, Gorenje in iztok iz Velenjskega jezera) nahajajo na območju MOV, prav tako tri (Šoštanj, iztok iz Družmirskega jezera ter Skorno) na območju občine Šoštanj in merilno mesto Slatina na območju občine Šmartno ob Paki. Monitoring v določenem letu ne poteka na vseh merilnih mestih, ampak se slednja izmenjujejo. To velja tako za kemijsko stanje (matriks voda in matriks biota) kot ekološko stanje.

V obdobju med letoma 2014 in 2023 je bilo kemijsko stanje (matriks voda) Pake, z izjemo merilnega mesta Šoštanj (leto 2023), na vseh merilnih mestih ocenjeno kot dobro. Kemijsko stanje (matriks biota) se je v tem obdobju spremljalo zgolj na merilnih postajah Skorno (leto 2018) in Ločan (leto 2021) in obakrat je bilo ocenjeno kot slabo. Vzrok za takšno oceno so bile povečane vrednosti živega srebra in bromiranih difeniletrov v analiziranih organizmih. Ekološko stanje je bilo ocenjeno kot zelo dobro oz. dobro na merilnem mestu Ločan (Paka pred Velenjem) medtem ko je na ostalih merilnih mestih prevladovala ocena zmerno; glavni vzrok za takšno oceno predstavljajo povišane vsebnosti molibdena.

V letu 2023 je bila v okviru državnega monitoringa (Arso) kakovost Pake spremljana na merilnih mestih Šoštanj in Slatina. Ocenjeno sta bilo kemijsko (matriks voda) in ekološko stanje, kemijsko (matriks biota) pa ne. Na merilni postaji Slatina je bilo kemijsko stanje (matriks voda) ocenjeno kot dobro, na merilni postaji Šoštanj pa kot slabo; vzrok za slabo kemijsko stanje je bila vsebnost benzo(a)pirena (povprečna letna koncentracija: 0,000179 µg/l). Ekološko stanje je bilo na obeh merilnih mestih ocenjeno kot zmerno; tudi v tem primeru je vzrok za takšno oceno predstavljala povišana vsebnost molibdena.

Kakovost Pake in nekaterih njenih pritokov na območju MOV je, »izven« državnega monitoringa, do leta 2022 spremljal tudi Eurofins ERICo Slovenija d.o.o.. V letu 2022 so bili vodotoki spremljani na sedmih

merilnih mestih: (1) Paka – Selo nad Velenjem, (2) Paka – Velenje, (3) Paka – Pesje (za Gorenjem), (4) Lepena – pred Škalskim jezerom, (5) Lepena – pred Velenjskim jezerom, (6) Sopota – pred Velenjskim jezerom in (7) Potok – pri prireditvenem prostoru (Vista).

Na vseh merilnih mestih je bilo kemijsko stanje (matriks voda) ocenjeno kot dobro, medtem ko je bilo ekološko stanje kot dobro ocenjeno na merilnih mestih (1), (2) in (5), na ostalih pa je bilo ocenjeno kot zmerno (*Monitoring vodotokov v MOV, 2022*).

Kakovost Velenjskega jezera spremljajo v sklopu državnega monitoringa. Velenjsko jezero po fitoplanktonu uvrščajo med zmerne. Glede prosojnosti je ocenjeno kot zelo dobro, prav tako glede zakisanosti. Po drugih parametrih (hranila, kisikove razmere in posebna onesnaževala) je ocenjeno kot zmerno, za zmerne je ocenjeno tudi ekološko stanje oziroma ekološki potencial.

Pri Velenjskem jezeru odstopata dve posebni onesnaževali, in sicer previsoka vsebnost sulfata ter povišana vsebnost molibdena. Oba parametra sta posledica preteklega onesnaževanja in njune vsebnosti v površinski plasti jezera se zadnja leta znižujejo. Ker se sulfat koncentrira v spodnji plasti jezera in s tem povečuje gostoto vode, so se poslabšale kisikove razmere in je zaradi tega okrnjeno sezonsko mešanje vode v jezeru po vertikali (Šterbenk in drugi, 2017)

V.2.2 Podzemne vode in vodni viri

Vodovodni viri za potrebe Šaleške doline so izključno izviri. Za oskrbo prebivalstva in gospodarstva so osnova izviri v zgornjem porečju Pake. Za nemoteno oskrbo pa je bil dodatno zajet kraški izvir Ljubija na severozahodni strani Šaleške doline, ki pa ne leži v porečju Pake, ampak v porečju Savinje. Vodo, ki jo zajamejo iz Ljubije za uporabo pripravijo v napravi za pripravo pitne vode Grmov vrh, Vodo iz izvirov na vzhodnem delu pa v leta 2014 zgrajenih napravah Čujež in Jablanice. Površina vodovarstvenih območij zajetij pitne vode za občini Velenje in Šoštanj znaša več 20 km². Od tega je skoraj 2 km² (181 ha) najstrožjih varstvenih območij, 9 km² strogih in skoraj 10 km² blagih varstvenih območij. Zaščitena območja vodovodnih torej virov predstavljajo skoraj 10 % porečja Pake.

V MOV je na javni vodovodni sistem priključenih 98,8 % prebivalstva. Vodovodno omrežje je v Šaleški dolini za slovenske razmere zelo dobro urejeno, poraba vode pa se zadnja tri desetletja znižuje in to predvsem zaradi bistvenega znižanja industrijske porabe vode.

V.2.3 Odpadne vode

Kanalizacijsko omrežje v upravljanju Komunalnega podjetja Velenje meri več kot 263 km, v njegovi sestavi je 34 kanalizacijskih razbremenilnikov in 18 kanalizacijskih prečrpališč. Na omrežje, ki se zaključi s Centralno čistilno napravo (CČN) v Šoštanju je priključenih nekaj več kot 37.200 prebivalcev.

S kanalizacijskim omrežjem je pokrito skoraj celotno dolinsko dno. Očiščena voda iz čistilne naprave se vrača v Pako oziroma v naravno kroženje vode. Paka in nekateri drugi vodotoki so zato (do izliva vode iz Centralne čistilne naprave – CČN) zaradi odvzema vodovodne vode manj vodnati. Po kanalizacijskem sistemu teče povprečno 200 l vode /s. Ob CČN (50.000 PE) sta v MOV še dve mali čistilni napravi: Kavče (500 PE) in Vinska Gora (500 PE).

Komunalno podjetje Velenje skladno z letnim planom vzorčenja in analiz izvajala redni tehnološki nadzor in monitoring na vseh čistilnih napravah. Tako male čistilne naprave kot centralna delujejo dobro. Pri slednji so parametri izpusta v Pako varno znotraj dovoljenih vrednosti. Vsi dodatni parametri (AOX, baker, cink, kadmij, nikelj, živo srebro in kloridi), katerih meritve izvajajo 12-krat letno, so bili daleč pod mejnimi vrednostmi.

V letu 2023 je bilo na CČN Šaleške doline očiščenih 6.476.694 m³ odpadne vode, vključno z 1.031.577 m³ jamske vode iz Premogovnika Velenje, kar je predstavljalo 15,9 % vse odpadne vode glede na vso dotekajočo odpadno vodo iz kanalizacijskega omrežja.

V.2.4 Ključne ugotovitve

- nelegalni izpusti kanalizacije v površinske vodotoke.
- kmetijsko onesnaževanje jezer.
- poplavna (ne)varnost v Šaleški dolini in ob spodnji Paki.
- širjenje invazivnih živalskih vrst (npr. potujoča trikotničarka) v jezerih.
- dobra kakovost vodnih virov.

Za porečje Pake je značilna dokaj gosta, a šibka rečna mreža. To velja tudi za srednje porečje – Šaleško dolino, ki je antropogeno močno obremenjena in preoblikovana. Na vode vplivajo naselja, kmetijstvo, energetika in industrija. Zaradi premogovništva so na dolinskem dnu nastala ugrezninska jezera, ki občutljivost vodnih teles še stopnjujejo. Kakovost vodotokov in jezer je kljub njihovi visoki onesnaženosti izpred dveh desetletij dokaj dobra. Onesnaženost je bila gibalo učinkovitih vodovarstvenih ukrepov, ki se kažejo predvsem v sodobnem vodovodnem sistemu, celoviti kanalizacijski mreži s čiščenjem odpadne vode in energetiko ter industrijo, ki sta svoje procese prilagodili šibkim vodnim virom tako z vidika količin kot ustreznosti čiščenja vode po njeni uporabi.

V.3 Kakovost tal

V.3.1 Degradacija tal

Zaradi podpovršinskega izkopavanja premoga (do 170 m debelo plast lignita izkopavajo v globinah 200 do 500 m) so tla najbolj degradirana v Šaleški dolini, kjer se je do danes pogreznila že 1/3 dolinskega dna (ok. 7 km²). V Velenjskem premogovniku na letni ravni še vedno izkopljejo več kot 2.500.000 ton lignita, posledično se letno pogrezne skoraj 2,0 milijona m³ površja. Glavni vzrok za pogrezanje in posledično degradacijo je geološka struktura tal, zgrajena iz mladih in sipkih ter posledično nestabilnih sedimentov, ki se po izkopu premoga sesedejo. Po končanem izkopavanju se površje ugreza še ok. 20 let, kar predstavlja pomemben zaviralni dejavnik pri razvoju človekovih dejavnosti na ugrezninskem območju. Kljub temu je dobra tretjina teh površin že rekultiviranih in uporabljenih za različne namene (rekreacija, turizem, kmetijstvo ipd.). Ojezerjeni del ugreznin (Velenjsko, Družmirsko in Škalsko jezero) obsega ok. 2,9 km² površine.

V.3.2 Onesnaženost tal

Glavni vzroki onesnaženosti tal na območju MOV so emisije iz prometa, energetike, industrijske proizvodnje, kmetijstva in kot posledica odlaganja odpadkov.

V okviru raziskav onesnaženosti tal v Sloveniji, ki jih je za MOP–ARSO izvajala Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo – Center za pedologijo in varstvo okolja, so bila na območju MO Velenje v letih 2005 in 2007 tla analizirana na 2 lokacijah. Nobeden od merjenih parametrov ni presegal mejne vrednosti (nekateri so bili pod mejo določljivosti in detekcije).

V okviru široko zastavljene ekološke sanacije so bile od srede 90-ih let prejšnjega stoletja do leta 2013, za potrebe različnih študij, izvedene številne analize tal. Vzpostavljen je tudi monitoring tal (ERiCo). Na večini območij, kjer so bile izdelane določene meritve oz. se je izvajal reden monitoring, je bilo opazno postopno zmanjševanje stopnje onesnaženosti (merjeni parametri z redkimi izjemami niso dosegali mejnih vrednosti), ki je v veliki meri posledica zmanjševanja emisij (posledično imisij) v ozračje in samočistilnih sposobnosti tal.

V maju 2017 je potekalo vzorčenje in analiza mivke ter prsti na različnih lokacijah v MOV in sicer:

- centralno otroško igrišče (vzorčenje in analiza mivke iz peskovnika ter prsti na igrišču);
- otroško igrišče pri bloku Goriška 65 (vzorčenje in analiza mivke iz peskovnika);
- Vrtec Velenje – enota Najdihojca (vzorčenje in analiza mivke iz peskovnika ter prsti na igrišču);
- Vrtec Velenje – enota Vrtiljak (vzorčenje in analiza mivke iz peskovnika);
- Vrtec Velenje – enota Lučka (vzorčenje in analiza mivke iz peskovnika);
- Velenjska plaža (vzorčenje in analiza prsti).

Rezultati analize prsti so pokazali, da so vsebnosti izmerjenih snovi v odvzetih vzorcih precej pod mejnimi imisijskimi vrednostmi, ki so določene za tla, in pod predlaganimi standardi kakovosti tal za otroška igrišča.

V.3.3 Ključne ugotovitve

- ugrezanje (degradacija) zaradi premogovništva.
- onesnaževanje tal preko zraka.

Šaleška dolina je območje, kjer je (iz)raba naravnih virov in njene posledice najintenzivnejše v Sloveniji. Kljub zmanjševanju količin izkopa premoga v Velenjskem premogovniku (podzemni izkop) na letni ravni še vedno izkopljejo več kot 2.500.000 ton lignita, zaradi česar se teren pogreza. Pri tem prihaja do degradacije celotne pokrajine, ne le tal. Po končanem izkopavanju se površje ugreza še ok. 20 let, kar predstavlja pomemben zaviralni dejavnik pri razvoju človekovih dejavnosti na t. i. ugrezninskem območju. Kljub temu je dobra tretjina teh površin že rekultiviranih in uporabljenih za različne namene (rekreacija, turizem, kmetijstvo ipd.).

V.4 Ravnanje z odpadki

Ravnanje s komunalnimi odpadki v MOV je na relativno visokem nivoju. Gre za obvezno lokalno javno gospodarsko nalogo, ki se izvaja na celotnem območju MOV. V redni odvoz so poleg gospodinjstev vključeni tudi vsi objekti oz. ustanove primarnega, sekundarnega, terciarnega in kvartarnega sektorja.

V Šaleški dolini so z ločenim zbiranjem odpadkov po tako imenovanem BIOPAS sistemu (ločevanje odpadkov na biološke, papir in steklo) pričeli že leta 1992. Z zabojniki za ločeno zbiranje so opremili levi del krajevne skupnosti Gorica. Leta 1995 so zabojnike namestili še v vse druge velenjske krajevne skupnosti. Sistema ločenega zbiranja pa se ni le prostorsko širili, ampak je bil ves čas tudi nadgrajevan.

V MOV izvaja lokalno gospodarsko javno službo zbiranja in prevoza komunalnih odpadkov podjetje PUP Saubermacher.

Najštevilčnejši in najbolj razpršen vir nastajanja različnih vrst odpadkov predstavljajo gospodinjstva. Po podatkih Statističnega urada je v MOV ok. 14.600 gospodinjstev. Pomembna vira nastajanja odpadkov predstavljata tudi industrija in storitvena dejavnost.

Odvoz mešanih komunalnih odpadkov poteka na tri tedne v individualni gradnji in tedensko v blokovni gradnji (zaradi prostorske stiske). Odpadki se od leta 2010 z abrolli vozijo v RCERO–Celje, Bukovžlak na obdelavo in odlaganje. Po obdelavi mešanih komunalnih odpadkov v mehansko biološki obdelavi (MBO) se, od 31. 05. 2023, 17,6 % teh odpadkov odloži na odlagališču Bukovžlak (pred 31. 05. 2023 je bil delež odloženih odpadkov 35 %), ostalo gre v ponovno predelavo ali sosežig.

V MOV deluje zbirni center Velenje in sicer na bivšem odlagališču komunalnih odpadkov ob Škalskem jezeru.

Podatki o količinah in vrstah industrijskih odpadkov na območju MOV se ne zbirajo sistematično. Povzročitelji industrijskih odpadkov le-te oddajajo pooblaščenim zbiralcem omenjenih odpadkov oziroma predelovalcem v skladu z zakonodajo.

V zadnjih letih se količina nastalih komunalnih odpadkov na območju MOV nekoliko povečuje. Na letni ravni jih nastane več kot 500 kg odpadkov/ prebivalca. Z javnim odvozom jih je zbranih dobrih 70 %.

V.4.1 Ključne ugotovitve

- neurejenost zbiralnic.
- divja odlagališča.
- nedosledno ločevanje odpadkov.

Območje MOV je bilo eno izmed prvih v Sloveniji, kjer so že leta 1992 pričeli z ločenim zbiranjem odpadkov (papir, steklo, biološki odpadki). V nadaljevanju se je sistem ločenega zbiranja odpadkov ves čas nadgrajeval in prostorsko širil. Številni izobraževalno–ozaveščevalni programi, namenjeni različnim ciljnim skupinam pa so njegovo bistvo poskušali približati ljudem in jih vzpodbujali k tovrstnemu ravnanju z odpadki. Kljub temu, da je MOV v preteklosti veljala za občino z nadpovprečnimi rezultati ločenega zbiranja odpadkov, se slednji v zadnjih letih slabšajo. Razlogov za to je zagotovo več. Potrebno jih bo identificirati ter smiselno naslavljanje.

V.5 Obremenjenost s hrupom

Cestni promet je najpomembnejši dejavnik okoljskega hrupa v MOV. Tudi v zadnjem obdobju se prometna obremenitev na večini cestnih odsekov v MOV povečuje. Še poseben problem predstavlja dejstvo, da vsi pomembnejši prometni tokovi (tako osebni kot tovorni promet), zaenkrat še, potekajo skozi mesto Velenje. V mestu so glavni viri hrupa motorji osebnih avtomobilov ter gospodarska vozila, kamor sodijo vozila mestnega potniškega prometa, vozila javnih podjetij, dostavna in intervencijska vozila, manjši tovornjaki in motorji. Bistven povzročitelj hrupa so zastarela vozila. Vozni park potniškega prometa, vozil javnih podjetij in dostavnih vozil se v zadnjem desetletju nadomešča s sodobnejšimi vozili, ki povzročajo nižji hrup.

Ker večina železniške trase poteka mimo obrtno industrijskih območij, je njen hrup na prebivalce v glavnem nemoteč.

Zaradi gradnje različnih objektov (v zadnjem obdobju je največje gradbišče, gradbišče tretje razvojne osi) so prav gradbišča pomemben ter obsežen vir hrupa v urbanem okolju.

Industrija je s svojo raznovrstno dejavnostjo pravzaprav eden od manj razširjenih problemov hrupa v MOV; Z ukinitvijo oziroma propadom nekaterih dejavnosti (npr. gradbeništvo Vegrad Vemont in kamnolom Vegrad) se je vpliv industrije kot vira hrupa še dodatno zmanjšal. Kljub temu pa so nekateri industrijski viri, glede na specifično dejavnost (vrsta dejavnosti, obratovalni režim ipd.), povzročitelji hrupa in posledično so okoliški prebivalci občasno izpostavljeni različnim virom hrupa, kot so npr. ventilatorji, motorji, kompresorji ipd.

V MOV prihaja do občasnih pritožb občanov zaradi hrupa. Posamezne pritožbe so prišle na račun hrupnih dejavnosti podjetij in zaradi prireditvenih prostorov. Poseben problem je občasen hrup iz lokalov ali zaradi prireditev, ki je lahko zelo moteč, vendar ni nadzorovan, ker ni ponovljiv. Tak hrup se obravnava s predpisi s področja javnega reda in miru. Pri javnih prireditvah zlahka prihaja do prekorajitev mejnih vrednosti za hrup, določenih za stopnjo varovanja pred hrupom na lokaciji prireditve, še posebej v nočnem času.

V.5.1 Ključne ugotovitve

- vsi pomembnejši prometni tokovi (tako osebni kot tovorni promet), zaenkrat še, potekajo skozi mesto Velenje.
- premalo podatkov o meritvah hrupa, večina obstoječih podatkov ni javnih.
- občasen prekomeren ali moteč hrup zaradi dejavnosti, ki vodi k pritožbam občanov.

Hrup v naravnem in življenjskem okolju narašča. Raven hrupa na nekem območju je neposredno odvisna od gostote prebivalstva – gostota prebivalstva v MOV (več kot 400 prebivalcev/ km²) 4-krat presega slovensko povprečje – kar pravzaprav ni presenetljivo. Ocenjuje se, da hrup narašča sorazmerno z naraščajočo urbanizacijo in hitreje od rasti populacije, saj število virov hrupa narašča hitreje, kot narašča število prebivalstva. V MOV predstavljata z vidika hrupa največja problema cestni promet ter hrup v bivalnem okolju (posledica prireditev, delovanja lokalov ipd.).

VI. Program varstva okolja 2026–2030

VI.1 Postopek priprave OPVO

Problematika varstva okolja je izrazito kompleksna in kot takšna zahteva interdisciplinaren pristop z usklajeno in aktivno udeležbo različnih dejavnikov v vseh fazah procesa priprave najrazličnejših programov, tudi OPVO. S tem namenom so bili v pripravo vključene različne skupine prebivalcev (predstavniki občine, strokovnih služb, zainteresirana javnost ...).

Osnova za pripravo OPVO za MOV 2026–2030 so bili že v preteklosti pripravljeni in v večji meri uresničeni programi. Vsekakor pa so bili poglobitni temelji:

- OPVO za MOV, ki je bil sprejet leta 2010,
- OPVO za MOV, ki je bil sprejet leta 2015,
- OPVO za MOV, ki je bil sprejet leta 2020,
- Poročilo o stanju okolja v MOV (2024/25) in
- delavnici za zainteresirano javnost (2025).

V luči čim večje uporabnosti oz. dodane vrednosti dokumentov je pomembno, da so različne ciljne skupine prebivalcev, različne skupine zainteresirane javnosti vključene in dejavne v celotnem procesu nastajanja dokumentov. In tako je bilo tudi pri pripravi OPVO za MOV.

Na osnovi ugotovitev prej omenjenih programov in delavnic je bil pripravljen osnutek akcijskega programa, ki so ga v nadaljevanju pregledali in dopolnili uslužbenci pristojnih občinskih služb.

VI.2 Delavnici za strokovno in zainteresirano javnost

Delavnice za strokovno in zainteresirano javnost so v OPVO namenjene pridobivanju informacij o splošni percepciji okolja, mnenju javnosti o plusih in minusih v okolju, predvsem pa identifikaciji okoljskih težav in ukrepov, ki bi bilo potrebni za njihovo odpravljanje.

Prva delavnica, namenjena identifikaciji okoljskih problemov/izzivov, je potekala v začetku meseca junija. Na njej so udeleženci v okviru segmentov »ZRAK, VODE, TLA, ODPADKI, HRUP, NARAVA IN VAROVANA OBMOČJA NARAVE ter OSTALO« skupaj izpostavili 62 problemov, ki smo jih vsebinsko smiselno združili, in jim v fazi prioritetenega razvrščanja skupaj podelili 120 točk. Kot »najbolj« pereči so bili izpostavljeni:

- Promet – v povezavi s hrupom ter emisijami v zrak: 23 točk
- Problematika zelenih površin (v mestu) – ohranjanje, upravljanje: 14 točk
- (Pre)nizka ozaveščenost prebivalstva o okoljskih temah: 10 točk
- Ločeno zbiranje odpadkov v večstanovanjskih stavbah: 9 točk
- Slabo vzdrževanje vodotokov: 7 točk
- Individualna kurišča: 4 točke
- Poplavna (ne)varnost oz. ogroženost, ni ustreznih poplavnih kart: 4 točke
- Krčenje oz. izguba kmetijskih in gozdnih površin: 4 točke
- Načrtovanje zelenih pasov: 4 točke
- Velenjsko jezero – nima statusa kopalnih voda: 3 točke
- Plazovitost ter erozija: 3 točke

- KČN – obremenjenost z odpadnimi olji; vsebnost zdravil, drog ipd. – ni meritev: 3 točke
- Divja odlagališča: 3 točke
- Hrup toplotnih črpalk in klimatskih naprav: 3 točke
- (Pre)majhen poudarek na varovanju okolja (na splošno): 3 točke
- Problematika prašnih delcev ($PM_{10, 2.5, 1}$): 2 točki
- Premogovnik Velenje – vonjave (deponija premoga, prezračevalni jaški): 2 točki
- Vroče točke in pregrevanje ozračja, toplotni otok: 2 točki
- (Ne)ustreznost, (ne)učinkovitost protihrupnih zaščit: 2 točki
- Invazivne vrste v povezavi z neustreznim ravnanjem prebivalcev in neustreznim ukrepanjem pristojnih institucij: 2 točki
- Biotska raznovrstnost v kontekstu podnebnih sprememb: 2 točki
- Spodbujanje »poslovnega sveta« v prijazno, trajnostno naravnano bivalno okolje in ne zgolj usmerjenost k dobičkom: 2 točki
- itd.

Foto: Ana Kočar

Druga delavnica, ki je potekala v sredini novembra, je bila namenjena pripravi akcijskega programa varstva okolja za MOV. S tem namenom smo v ožji skupini strokovnjakov z različnih področij (občinske službe in ostali) obravnavali cilje in iz njih izhajajoče ukrepe, ki so se nanašali na posamezne okoljske sestavine, ki jih program neposredno oz. posredno naslavlja.

VI.3 Vizija okoljskega razvoja

Okoljski pritiski in onesnaženo ter degradirano okolje v začetku osemdesetih let dvajsetega stoletja so v Šaleški dolini spodbudili in izoblikovali visoko okoljsko zavest prebivalcev. Šaleška dolina je bila zibelka ekoloških gibanj v Sloveniji. Močan pritisk slednjih je vplival tudi na odnos energetike in industrije do okolja. Vodilna podjetja v Šaleški dolini so okoljske izboljšave uresničevala že pred sprejemom določenih zakonskih zahtev, prav tako je takratna občina Velenje orala ledino pri sprejemanju občinskih odlokov, ki so omejevali onesnaževalce.

MOV je tako lokalna skupnost okoljsko ozaveščenih prebivalcev, ki zahtevajo urejeno naravno, bivalno in delovno okolje. Skladno z načeli trajnostnega razvoja usmerjajo razvoj k čim učinkovitejšem koriščenju naravnih neobnovljivih virov in k nadomeščanju le-teh z obnovljivimi. Že danes izvajani in izvedeni ukrepi so torej trajnostno usmerjeni in kot takšni omogočajo dobre življenjske pogoje (življenje, ustvarjanje) tudi prihodnjim generacijam. S pripravo programa, še bolj pa z njegovim izvajanjem, želi MOV nadaljevati začrtano pot prihodnjega delovanja in razvoja (ter jo kakovostno še nadgraditi), na kateri bodo upoštevani interesi čim širšega kroga prebivalcev in slednjim omogočiti dobre življenjske pogoje. In nenazadnje dokument predstavlja strokovne in korektne vrednosti ter potrebne ocene o nujni stopnji varovanja okolja pred nadaljnjimi obremenitvami, ki posledično služijo kot podlaga za pripravo prostorskih aktov.

V obdobju 2026–2030 bo delovanje na področju varstva okolja v MOV sledilo naslednjim strateškim ciljem:

1. Izboljšanje kakovosti zraka
2. Trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri – ohranjanje in izboljševanje njihove kakovosti
3. Učinkovito ravnanje in gospodarjenje z odpadki
4. Sprotna sanacija in revitalizacija okoljsko degradiranih površin, zagotavljanje kakovosti tal, spodbujanje samooskrbe
5. Zmanjševanje obremenjevanja s hrupom
6. Ohranjanje naravnega okolja, vzdrževanje zelenih površin, trajnostni razvoj naselij

VI.4 Akcijski program

STRATEŠKI CILJ 1:

Izboljšanje kakovosti zraka

OKOLJSKI CILJI

Okoljski cilj 1:

Zmanjšanje emisij onesnaževal v zrak iz različnih virov (promet, industrija, individualna kurišča, kmetijstvo)

OPERATIVNI CILJI Z UKREPI

Operativni cilj 1: Trajnostna rešitev prometa – vzpodbujanje trajnostne mobilnosti za zmanjšanje emisij onesnaževal iz prometa.

- Izvajanje celostne prometne strategije
- Spodbujanje trajnostne mobilnosti v turističnem sektorju:
- Izvajanje mobilnostnega načrta Vista,
- Širitev sezonskih turističnih prevozov (Štrekna, Bicikelj),
- Promocija prihodov obiskovalcev z javnim prevozom,
- Uvedba priporočil za turistične dogodke (načrti trajnostne mobilnosti, zelene smernice za prireditve),
- Uvajanje ukrepov za zmanjšanje emisij v času večjih turističnih prireditev (urbana mobilnost, shuttle prevozi ipd.).

Operativni cilj 2: Povišanje energetske učinkovitosti – zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in drugih onesnaževal zaradi ogrevanja (javne stavbe)

- Izvajanje lokalnega energetskega koncepta
- Spodbujanje uvajanja obnovljivih virov energije v javnih in turističnih objektih

Operativni cilj 3: Zmanjšanje emisij onesnaževal iz individualnih kurišč in emisij onesnaževal kot posledice kurjenja odpadkov.

- Spodbujanja priklapljanja (ne odklapljanja) na vročevod
- Ozaveščanje občanov v zvezi z uporabo kaminov, kaminskih peči, peči ipd. z namenom zmanjšanja oz. pravilne uporabe le teh (brez kurjenja odpadkov, učinkovite peči in filtri ipd.).
- Ozaveščanje občanov v zvezi s kurjenjem odpadkov in zelenega reza na prostem.
- Izvajanje boljšega nadzora – kurjenje odpadkov, zeleni rez
- Ozaveščanje oz. obveščanje o možnosti koriščenja sredstev Ekosklada
- Vključevanje turističnih nastanitev v informiranje o pravilnem ogrevanju (Slovenia Green standard).

Operativni cilj 4: Nadaljnje zmanjševanje vplivov emisij onesnaževal v zrak iz industrije in elektroenergetike.

- Spodbujanje okolju prijaznih novih poslovnih subjektov – okolju prijazne tehnologije
- Konstruktivno sodelovanje pri odločanju o zadevah povezanih s potencialnimi onesnaževalci zraka

Operativni cilj 5: Nadaljevanje izvajanja meritev kakovosti zraka na merilnih postajah v okviru EIS TEŠ in mreže državnih merilnih postaj

- Zagotavljanje stalnega nadzora nad kakovostjo zraka z obstoječim informacijskim sistemom in posodabljanjem ter dopolnjevanjem
- Kvalitativna (več merjenih parametrov) in kvantitativna (več merilnih mest) razširitev obstoječega monitoringa zraka (po potrebi)
- Kontinuirano spremljanje PM delcev skozi celotno koledarsko leto in opredelitev njihovega izvora (promet, individualna kurišča)
- Projekt INKA (2023–2026) – meritev kakovosti zraka na petih merilnih mestih (CO₂ in ogljični delci

Operativni cilj 6: Zmanjšanje emisij FFS v zrak (kot posledice kmetijstva, vrtništva)

- Ozaveščanje kmetovalcev in vrtništva glede pravilne uporabe FFS in gnojenje (sporočila za javnost, obvestila, aktivnosti prek družbenih omrežij ...)
- Ozaveščanje splošne javnosti o pomenu kmetijstva, (ne)onesnaževanju s strani kmetijstva – »razbijanje« stereotipov o problematiki kmetijstva na splošno

Operativni cilj 7: Dvig zavedanja o škodljivosti onesnaženega zraka (prašni delci, O₃) za zdravje ljudi

- Ozaveščanje različnih ciljnih skupin javnosti o škodljivosti onesnaženega zraka (PM₁₀, O₃) za zdravje ljudi

STRATEŠKI CILJ 2:

Trajnostno gospodarjenje z vodami – ohranjanje in izboljševanje njihove kakovosti

OKOLJSKI CILJI

Okoljski cilj 1:

Dolgoročno varovanje obstoječih in potencialnih novih vodnih virov ter zagotavljanje zadostnih količin ter dobre kakovosti pitne vode

Okoljski cilj 2:

Dolgoročno zagotavljanje odvajanja in čiščenja odpadnih voda tako v območjih z gostejšo kot tistih z razpršeno poselitvijo

Okoljski cilj 3:

Dolgoročno zagotavljanje dobre kakovosti površinskih voda

Okoljski cilj 4:

Povišanje ravni poplavne varnosti

OPERATIVNI CILJI Z UKREPI

Operativni cilj 1: Obnova in optimizacija vodovodnega omrežja z namenom zmanjšanje izgub vode in optimizacije pretočnih časov

- Skladno z letnimi načrti Komunalnega podjetja Velenje

Operativni cilj 2: Ukrepi na področju kanalizacijskega sistema

- Skladno z letnimi načrti Komunalnega podjetja Velenje

Operativni cilj 3: Priprava operativnega načrta zmanjševanja vnosa hranil v jezera in izboljšanja Velenjskega jezera

- Žive meje na robovih obdelovalnih površin
- Sonaravne ureditve pritokov jezer – opozarjanje upravljavcev vodotokov
- Drugi ekoremediacijski ukrepi
- Nadzor nad odlaganjem in sestavo stabilizata na pregrado med Velenjskim in Družmirskim jezerom
- Spodbujanje sanacije odlagališča industrijskih odpadkov Ležen in sodelovanje pri sanaciji
- Spremljanje kakovosti jezerske vode
- Izvajanje protokola v primeru poslabšanja kakovosti vode

Operativni cilj 4: Zmanjšanje poplavne ogroženosti v srednjem (Šaleška dolina) in spodnjem toku Pake

- Preučitev možnosti vključevanja jezer v program zmanjševanja poplavne ogroženosti
- Izdelava načrta upravljanja z zapornicami na jezerih za prestrzanje poplavnega vala njihovih pritokov (Lepene, Sopot)

Operativni cilj 5: Celostni razvojni načrt jezer

- *Določiti območja intenzivne, ekstenzivne rabe in varovanja jezer ter njihovih bregov v skladu z nosilnostjo okolja*
- *Določiti smernice za nadgradnjo turistične infrastrukture (zelene, okolju prijazne, energetske učinkovite)*
- *Vzpostavitev sistema upravljanja turistične nosilnosti jezerskega prostora (max. št. plovil, kopalcev, dogodkov)*
- *Razvoj interpretacijskih poti, naravoslovnih vsebin in zelene rekreacije*

STRATEŠKI CILJ 3:

Sprotna sanacija in revitalizacija okoljsko degradiranih površin, zagotavljanje kakovosti tal

OKOLJSKI CILJI

Okoljski cilj 1:

Strategija razvoja rabe prostora – umeščanje novih objektov v prostor in sanacija ter revitalizacija degradiranih površin

Okoljski cilj 2:

Ohranjanje oz. izboljšanje kakovosti tal

Okoljski cilj 3:

Ohranjanje kmetijskih površin in spodbujanje okolju prijaznega kmetijstva

OPERATIVNI CILJI Z UKREPI

Operativni cilj 1: Ustrezno prostorsko načrtovanje, raba prostora, sanacija in revitalizacija degradiranih površin

- OPN, OPPN
- Sodelovanje pri rekultivacijah in načrtovanju prihodnje rabe degradiranih območij
- Sprotna identifikacija in sanacija zemeljskih plazov

Operativni cilj 2: Zagotavljanje dobre kakovosti tal ob upoštevanju celotne in skupne obremenitve okolja

- Monitoring tal (po potrebi)
- Izvajanje operativnih ciljev s področja zraka, voda, odpadkov ...
- Organizacija in izvedba čistilnih akcij za različne skupine
- Vzpostavitev 'kartiranja občutljivih območij tal' (zaščiteni habitati, bližina jezer, rekreacijske obremenitve, lokacije nekdanje industrije)
- določitev posebnih režimov rabe (npr. omejeno parkiranje, prepoved uporabe kemikalij, omejitve gradnje).

Operativni cilj 3: Ohranjanje kmetijskih površin in spodbujanje okolju prijaznejših oblik kmetovanja

- Finančne spodbude za izboljšanje splošne učinkovitosti in trajnosti kmetijskega gospodarstva, izboljšanje naravnega okolja
- Pobude svetovalni službi za pripravo seminarjev, delavnic in drugih strokovnih srečanj
- Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja pri obdelovanju površin (starejši – mlajši)
- Povezava z lokalno prehransko verigo in razvojem turistične gastronomske ponudbe (lokalni produkti, »zero food miles« koncept).

STRATEŠKI CILJ 4:

Učinkovito ravnanje in gospodarjenje z odpadki

OKOLJSKI CILJI

Okoljski cilj 1:

Zagotavljanje ekološko in ekonomsko uravnovešenega in zakonsko usklajenega celovitega ravnanja ter gospodarjenja z odpadki

Okoljski cilj 2:

Stalno nadgrajevanje ter izboljševanje učinkovitosti ločenega zbiranja odpadkov

OPERATIVNI CILJI Z UKREPI

Operativni cilj 1: Nadaljnje razvijanje in izboljševanje sistema ločenega zbiranja odpadkov

- Prilagoditve števila zbiralnic odpadkov in frekvenc odvozov glede na količine odpadkov ne glede na lokacijo (mesto–podeželje)
- Nadgradnja sistema podzemnih zbiralnic odpadkov
- Spodbude k manjšemu proizvodjanju odpadkov, ponovni uporabi, recikliranju
- Nadzor (v okviru pristojnosti) nad izvajanjem predpisov s področja ravnanja ter gospodarjenja z odpadki in ukrepi v primeru kršitev
- Zamenjava navadnih košev s koši za ločeno zbiranje odpadkov na javnih površinah
- Digitalizacija sistema ločenega zbiranja: aplikacije in QR kode na koših za navodila o pravilnem ločevanju.

Operativni cilj 2: Izvajanje strategije ravnanja z odpadki

- Priprava akcijskega načrta in njegovo izvajanje
- Priprava dogodkov in zbiralnih akcij ob sočasnem ozaveščanju

Operativni cilj 3: Dosledno odstranjevanje pasjih iztrebkov

- Ozaveščanje lastnikov psov v zvezi z odstranjevanjem pasjih iztrebkov
- Nadzor nad lastniki psov

Operativni cilj 3: Sprotna identifikacija in sanacija divjih odlagališč odpadkov

- Sprotno čiščenje divjih odlagališč
- Čistilne akcije
- Večji nadzor inšpekcijskih služb

Operativni cilj 4: Izobraževalne ter ozaveščevalne aktivnosti za različne ciljne skupine javnosti (od najmlajših do najstarejših)

- Organizacija predavanj, okroglih miz, delavnic, natečajev, akcij čiščenja, izdelava letakov, brošur, zgibank, socialna omrežja
- Komunikacija z obiskovalci in turističnimi deležniki o pravilnem ločevanju.
- Spodbujanje pridobivanja okolijskih certifikatov (npr. Green Key, Slovenia Green, ISO 14001) za podjetja in prireditve.
- Zeleno informiranje in promocija pravilnega ločevanja odpadkov na dogodkih, mestni tržnici, pri blokih in drugih turističnih dejavnostih.

Operativni cilj 5: Sledenje ciljem ZeroWaste paradigme in spodbujanje krožnega gospodarstva

- Spodbujanje ZeroWaste projektov in prireditev

Operativni cilj 6: Ohranitev in nadgradnja Centra ponovne uporabe (CPU)

- Ozaveščanje o pomembnosti tovrstnih centrov oz. z njimi povezanih dejavnosti

- Promocija CPU

STRATEŠKI CILJ 5:

Zmanjševanje obremenjevanja s hrupom

OKOLJSKI CILJI

Okoljski cilj 1:

Znižanje ravni hrupa zaradi cestnega, železniškega prometa in industrije ter oz. prilagoditev obstoječim razmeram

OPERATIVNI CILJ Z UKREPI

Operativni cilj 1: Zmanjšanje oziroma omejitev hrupa zaradi prometa

- Umirjanje prometa – cone 30 v mestnem središču (prometni znaki, ovire na cestišču)
- Aktivni in pasivni pristopi (absorpcijski asfalt, protihrupne ograje, zeleni pasovi ipd.)
- Spodbujanje ljudi k uporabi javnih prevoznih sredstev, koles in hoje na krajše razdalje
- Meritve hrupa in izdelave kart hrupa
- Preusmeritev (lokalnega) tovornega prometa na železnico
- Časovna omejitev za dostavo v mestno središče (jutranje ure)

STRATEŠKI CILJ 6:

Ohranjanje naravnega okolja, vzdrževanje zelenih površin, trajnostni razvoj naselij

OKOLJSKI CILJI

Okoljski cilj 1:

Zagotavljanje trajnostnega gospodarjenja z javnimi zelenimi površinami ter skrb za kakovostno upravljanje z mestno drevnino

Okoljski cilj 2:

Ohranjanje rastlinske in živalske biodiverzitete s čim manj invazivnimi in tujerodnimi vrstami

Okoljski cilj 3:

Ohranjanje in ureditev gozdnih površin – predvsem v urbanih območjih ter zagotavljanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi

Okoljski cilj 4:

Izboljšanje poznavanja naravnih vrednot in biodiverzitete

OPERATIVNI CILJ Z UKREPI

Operativni cilj 1: Ohranjanje obstoječih in načrtovanje novih zelenih površin

- Priprava načrta trajnostnega upravljanja z mestno drevnino in ravnanje v skladu z njim
- Vzpostavitev katastra drevnine
- Ozelenjevanje, nadomeščanje odstranjene drevnine
- Ozaveščanje različnih ciljnih skupin prebivalstva o pomembnosti zelenih površin (predvsem v mestnem okolju
- Vzpostavitev "ohlajevalnih zelenih con" za prebivalce in obiskovalce

Operativni cilj 2: Omejevanje invazivnih tujerodnih vrst – ohranjanje živalske in rastlinske biodiverzitete

- Izvedba popisa invazivnih tujerodnih vrst na območju celotne MOV
- Stalni monitoring pojavljanja invazivnih tujerodnih vrst
- Obveščanje lastnikov zemljišč o pojavu invazivnih tujerodnih vrst in potrebi po odstranitvi
- Nadzor in svetovanje ob izvajanju ukrepov za zatiranje najbolj problematičnih invazivnih tujerodnih vrst v MOV vzdrževalcem javnih površin in zasebnikom
- Ozaveščanje in informiranje občanov o problematiki invazivnih tujerodnih vrst

Operativni cilj 3: Izobraževanje in osveščanje o biodiverziteti in naravnih vrednotah

- Izvedba obšolskih predavanj,
- Priprava in obnova učnih poti,
- Krožki, promocija, letaki, družbena omrežja
- Evidentiranje dreves in ostalih naravnih vrednot ter njihova promocija
- Razvoj interpretacijskih poti o biodiverziteti za obiskovalce.

VII. Sklep

V OPVO so podane smernice, osnovni projekti in tudi operativni ukrepi za okoljski razvoj MOV. Dejstvo je, da se je kakovost okolja v MOV v zadnjih dveh desetletjih izrazito izboljšala in območje se je iz enega najbolj okoljsko prizadetih in degradiranih območij v Sloveniji spremenilo v šolski primer okoljsko saniranega.

Program je v naslednjem petletnem obdobju (2026–2030) osredotočen na šest strateških ciljev in iz njih izhajajočih okoljskih ciljev, strateških ukrepov ter operativnih ciljev z ukrepi. Pri večini gre za kontinuiteto, saj je MOV v preteklosti že sprejela številne dokumente s področja varstva okolja, ki so bili najprej združeni v LA 21, leta 2010 v prvi, leta 2015 v drugi in leta 2020 v tretji OPVO.

Sredstva občinskega proračuna še zdaleč niso dovolj za uresničitev vseh ciljev. Toda dosedanje izkušnje kažejo, da je z dobrimi programi mogoče zagotoviti sofinanciranje iz državnega proračuna, kakor tudi iz skladov EU.

Glede na naše pretekle izkušnje se zavedamo, kako je za kakovost življenja prebivalcev pomembna kakovost okolja. Okolje je eden najpomembnejših elementov za razvoj MOV in temu primerno z njim tudi ravnamo. Pri pripravi občinskega programa so sodelovala tudi podjetja, ki na tem območju delujejo in tudi dosedanjih dobrih rezultatov brez sodelovanja med občinsko in državno upravo, podjetji, ustanovami in posamezniki ne bi bilo.